

แนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
(ฉบับสมบูรณ์)

นางสาวจิตติมา กลิ่นสุวรรณ

เอกัตศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2565

หัวข้อเอกัตศึกษา แนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

โดย นางสาวจิตติมา กลิ่นสุวรรณ

รหัสประจำตัว 648 01942 34

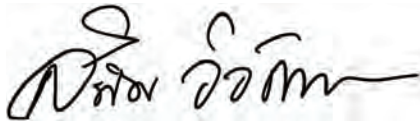
หลักสูตร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมวดวิชา กฎหมายธุรกิจทั่วไป

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริพิมพ์ วิวัฒน์วัฒนา

ปีการศึกษา 2565

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้เอกัตศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ

ลงชื่อ อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิริพิมพ์ วิวัฒน์วัฒนา)

บทคัดย่อ

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ Geographical Indication (GI) เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ซึ่งให้การคุ้มครองชื่อหรือสิ่งที่เรียกแทนชื่อแหล่งกำเนิดของสินค้า ซึ่งคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะ เป็นผลมาจากแหล่งกำเนิดดังกล่าว เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ หรือภูมิปัญญาของชุมชนในแหล่งผลิตนั้น ทำให้สินค้าเหล่านั้นไม่สามารถผลิตได้ในพื้นที่อื่น ด้วยความพิเศษและความมีเอกลักษณ์ของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จึงถือได้ว่าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นของดี ของหายาก และไม่สามารถหาซื้อได้ในพื้นที่อื่น ส่งผลให้สินค้ามีราคาสูง ประกอบกับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยสร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภค และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยการนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปใช้กับสินค้าที่ไม่ได้มาจากแหล่งผลิตตามที่ระบุไว้ในทะเบียน รวมถึงสินค้าที่มีคุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะที่ไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในทะเบียน จนอาจทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิด และอาจส่งผลต่อชื่อเสียงของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงแหล่งผลิตที่แท้จริงของสินค้าได้อีกด้วย เอกศศึกษาฉบับนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา หลักการคุ้มครอง และการบริหารจัดการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยและสหภาพยุโรป และเพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนากฎหมายเพื่อป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย เนื่องจากกฎหมายที่ให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย มีบทบัญญัติที่ไม่ครอบคลุมต่อการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ การไม่มีผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงไม่ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลสิทธิ การควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบย้อนกลับ ไม่มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน และการไม่มีบทบัญญัติให้สินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องแสดงฉลากหรือตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์บนสินค้า รวมถึงไม่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาที่แท้จริงของสินค้าได้ ส่วนสหภาพยุโรปมีบทบัญญัติที่ครอบคลุมและชัดเจนกว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงรายละเอียดของหน้าที่ดังกล่าว และบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบย้อนกลับ และการแสดงฉลาก

ด้วยเหตุนี้ เพื่อขอจัดข้อบกพร่องของกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยที่ทำให้เกิดปัญหาการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จึงควรมีการปรับปรุงบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 โดยนำบทบัญญัติของกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรปมาใช้ ได้แก่ การแก้ไขผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงการเพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบย้อนกลับ รวมถึงการแสดงฉลากและตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย เพื่อให้การป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	I
สารบัญ.....	II
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.5 วิธีการศึกษา.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	4
บทที่ 2 การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	5
2.1 ความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	5
2.1.1 Indication of Source.....	6
2.1.2 Appellation of Origin.....	6
2.1.3 Geographical Indication.....	7
2.2 ความสำคัญของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	7
2.2.1 การคุ้มครองสิทธิ.....	7
2.2.2 การตลาด.....	8
2.3 ทฤษฎีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	8
2.3.1 ทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภค.....	9
2.3.2 ทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม.....	10
2.4 หลักการทั่วไปในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	10
2.5 รูปแบบในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	11
2.5.1 ระบบกฎหมายเฉพาะ.....	11
2.5.2 ระบบเครื่องหมายร่วมและเครื่องหมายบริการ.....	12
2.5.3 กฎหมายว่าด้วยการปฏิบัติทางการค้า.....	13

บทที่ 3 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	14
3.1 กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย.....	14
3.1.1 ผู้มีสิทธิใช้/ผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	15
3.1.2 แนวทางการควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน.....	19
3.1.3 การตรวจสอบแหล่งที่มา.....	21
3.1.4 การละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	21
3.1.5 การดำเนินการเมื่อเกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	22
3.2 กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป.....	23
3.2.1 ผู้มีสิทธิใช้/ผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	24
3.2.2 แนวทางการควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน.....	25
3.2.3 การแสดงฉลาก.....	27
3.2.4 การตรวจสอบแหล่งที่มา.....	28
3.2.5 การละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	28
3.2.6 การดำเนินการเมื่อเกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	29
บทที่ 4 วิเคราะห์แนวทางพัฒนากฎหมายเพื่อป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย	32
4.1 ปัญหาของกฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย.....	32
4.1.1 ผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	32
4.1.2 การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	34
4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และแนวทางการพัฒนา.....	38
4.2.1 ผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	38
4.2.2 การควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบย้อนกลับ.....	40
4.2.3 การแสดงฉลากและการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.....	42
บทที่ 5 ข้อเสนอแนะ	44
5.1 ข้อเสนอแนะ.....	44
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	46
บรรณานุกรม	50

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่ทำให้การคุ้มครองชื่อของสินค้า ซึ่งชื่อดังกล่าวเป็นชื่อที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์ และคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้น เป็นผลมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว ดังนั้น สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนส่วนใหญ่ จึงเป็นสินค้าที่มีประวัติความเป็นมา มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค

ปัจจุบันกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ไทยแล้ว 161 สินค้า¹ ซึ่งสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร (Agricultural Based Products) และสินค้าหัตถกรรม ที่ผู้ผลิตในชุมชนได้ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและลักษณะพิเศษที่เป็นผลมาจากปัจจัยธรรมชาติสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของแหล่งผลิตผสมผสานเข้ากับภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ที่สั่งสมกันมาจนมีชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขานทั่วไป การใช้ชื่อแหล่งภูมิศาสตร์กับสินค้านี้ เปรียบเสมือนเป็นแบรนด์ของชุมชนที่บ่งบอกถึงคุณภาพ และแหล่งที่มาของสินค้า

อย่างไรก็ดี สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความแตกต่างกับทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น เนื่องจากผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 คือผู้ผลิตที่ผู้ผลิตสินค้านั้น ซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ หรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้น หมายความว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ได้มีเจ้าของสิทธิเพียงรายเดียว (Exclusive Right) เหมือนกับทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงสามารถเรียกได้ว่าเป็นสิทธิของชุมชน โดยผู้ผลิตที่อยู่ในแหล่งผลิต มีกระบวนการผลิต และลักษณะสินค้าที่ได้จากการผลิต เป็นไปตามที่ระบุไว้ในทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครอง รวมถึงผู้ประกอบการค้าที่ประกอบการค้าซึ่งเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวจึงจะสามารถใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่ เป็นสินค้าที่มีชื่อเสียง มีประวัติความเป็นมา และมีคุณลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นผลมาจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในแหล่งผลิตนั้น ทำให้สินค้าเหล่านั้นไม่สามารถผลิตได้ในพื้นที่อื่น เนื่องจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีความแตกต่างกัน จึงส่งผลให้คุณภาพและคุณลักษณะของสินค้าที่ได้มีความแตกต่างจากสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ด้วยความพิเศษและความมีเอกลักษณ์ของสิ่งบ่งชี้

¹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา. สินค้า GI ในแต่ละภูมิภาค [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ipthailand.go.th/th/gi-002.html>. [29 สิงหาคม 2565]

ทางภูมิศาสตร์ ทำให้ถือได้ว่าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นของดี ของหายาก และไม่สามารถหาซื้อได้ในพื้นที่อื่น² ส่งผลให้สินค้ามีราคาสูง ประกอบกับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยสร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภค และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้ โดยสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ถือว่ามีมูลค่าสูง อาทิ ทุเรียนนนท์ ทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ และผ้าไหมยกดอกลำพูน เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยการนำสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปใช้กับสินค้าที่ไม่ได้มาจากแหล่งผลิตตามที่ระบุไว้ในทะเบียน รวมถึงสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะที่ไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในทะเบียน จนอาจทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิด และอาจส่งผลต่อชื่อเสียงของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงแหล่งผลิตที่แท้จริงของสินค้าได้อีกด้วย เช่น ในกรณีของทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ ราคาขายเริ่มต้นที่ 140 บาทต่อกิโลกรัม และมีขอบเขตการผลิตเพียง 3 อำเภอของจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบกับแต่ละปีมีผลผลิตออกสู่ตลาดจำนวนจำกัด ทำให้ปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค และทำให้สินค้ามีราคาสูง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีผู้ประกอบการบางราย นำทุเรียนที่ปลูกในพื้นที่อื่นมาจำหน่ายในชื่อทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดว่าทุเรียนที่ได้รับเป็นทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษจริง³ อีกทั้งยังอาจทำให้ชื่อเสียงของทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษเสียหาย หากเป็นสินค้าที่ไม่มีคุณภาพและไม่ตรงตามลักษณะสินค้าของทุเรียนศรีสะเกษตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้

เมื่อเกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ปัญหาที่พบมี 3 ประการหลัก ได้แก่ 1) ไม่มีผู้มีส่วนได้เสียในการร้องทุกข์การละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และชี้ให้เห็นได้ว่าสินค้าที่มีการละเมิดเป็นของจริงหรือของละเมิด เนื่องจากด้วยสภาพโดยธรรมชาติของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นสินค้าเกษตร การบอกความแตกต่างของสินค้าชนิดเดียวกันที่มาจากต่างพื้นที่จะเป็นไปได้ยาก หากไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ผลิตที่มีความชำนาญและมีประสบการณ์ อีกทั้งสิทธิของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นสิทธิชุมชน ไม่ใช่สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Right) จึงไม่มีเจ้าของสิทธิหรือผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะมาดำเนินการเมื่อเกิดการละเมิด รวมถึงบริหารจัดการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ในด้านอื่น ๆ ทั้งในด้านการควบคุมคุณภาพ การตลาด และการประชาสัมพันธ์ 2) พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ไม่ได้กำหนดว่า ภายหลังจากการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ให้ผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีการจัดทำระบบควบคุมคุณภาพสินค้าก่อนการวางจำหน่าย ทำให้อาจมีสินค้าที่ไม่ตรงตามลักษณะที่ระบุไว้ในทะเบียนวางจำหน่ายในท้องตลาด ส่งผลให้เกิดความเสื่อมเสียชื่อเสียงตลอดจนความเชื่อมั่นในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

² ปัจฉิมา ธนสันติ วัชรวิภา ชำนาญวงษ์ และกวิณ นิตินนตรี. “ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์.” วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (8th - 2005): 1

³ กรุงเทพธุรกิจ. เตือน! ระวังทุเรียนภูเขาไฟปลอม ย้ำของแท้ต้องตุ๊ดแหลม [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/762120> [29 สิงหาคม 2565]

และ 3) กฎหมายไม่มีการบัญญัติว่าให้มีการแสดงฉลากหรือข้อความบนบรรจุภัณฑ์ว่าเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ระบุผู้ผลิต สถานที่ผลิต และรอบการผลิต ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถแยกสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ออกจากสินค้าทั่วไปได้ รวมถึงไม่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ว่าเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งผลิตตามที่ขึ้นทะเบียนไว้จริงหรือไม่ในกรณีที่เกิดการละเมิด

ดังนั้น หากมีการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนากฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยให้เหมาะสม ชัดเจน และรัดกุม ในการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะเป็นผลดีต่อเกษตรกร ผู้ผลิต และผู้ประกอบการค้าที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในการสร้างความมั่นคงให้กับสิทธิที่เป็นสิทธิของชุมชน เกิดความสะดวก และชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจในระดับฐานรากอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและหลักการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยและสหภาพยุโรป
- 1.2.2 เพื่อศึกษามาตรการในการบริหารจัดการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของของไทยและสหภาพยุโรป
- 1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังคงไม่ครอบคลุมการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การพัฒนากฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในส่วนของผู้ดูแลสิทธิ การควบคุมคุณภาพ และการแสดงฉลาก จะมีส่วนช่วยในการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยได้

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาลักษณะคุ้มครองและการบริหารจัดการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยและสหภาพยุโรป รวมถึงแนวทางในการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะมาตรการการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ดำเนินการวิจัยด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบข้อมูล และวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย โดยการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมจากกฎหมาย พระราชบัญญัติ อนุบัญญัติ และข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา สำนักงานทรัพย์สินทางปัญญาในต่างประเทศ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ซึ่งเป็นหน่วยงานกำกับดูแล กำหนดนโยบาย และหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ จากหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแล เช่น สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม กรมการข้าว กรมหม่อนไหม เป็นต้น จากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รวมถึงข้อมูล

ทางอินเทอร์เน็ต และจะทำการเรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสนอแนะแนวทางการป้องกันการละเมิด
สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจความเป็นมาและหลักการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
ในประเทศไทยและสหภาพยุโรป

1.6.2 เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของของไทย
และสหภาพยุโรป

1.6.3 เพื่อให้สามารถวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ Geographical Indications (GI) เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ที่หลายประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญ จนนำไปสู่การพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งส่งผล อย่างมีนัยสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะในระดับฐานราก เนื่องจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่ ที่ได้รับการคุ้มครองเป็นสินค้าเกษตรและอาหาร ซึ่งมีกระบวนการผลิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ Geographical Indication (GI) หมายถึง การคุ้มครองชื่อหรือสัญลักษณ์ ที่บอกแหล่งผลิตของสินค้าที่สามารถสื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ว่าสินค้านั้นมีคุณภาพหรือคุณลักษณะพิเศษ แตกต่างจากสินค้าที่ผลิตในแหล่งผลิตอื่น ซึ่งผู้ที่มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คือผู้ผลิตสินค้าที่อยู่ในแหล่ง ภูมิศาสตร์นั้น หรือผู้ประกอบการค้าที่เกี่ยวข้องกับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีหลักการสำคัญในการทำให้ผู้บริโภคทราบถึงแหล่งกำเนิดที่แท้จริง ของสินค้า และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมโดยอาศัยการแอบอ้างชื่อแหล่งผลิตสินค้า ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ ซึ่งการแอบอ้างดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ประกอบการค้ารายอื่น รวมถึงก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อสินค้าเอง จากประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการคุ้มครองสิทธิ ในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีแนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ดังนี้

2.1 ความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีต้นกำเนิดจากสหภาพยุโรป เป็นการให้ความคุ้มครองกับสินค้า ที่มีชื่อเสียง มีคุณภาพ และมีลักษณะเฉพาะโดดเด่น ซึ่งเป็นผลมาจากพื้นที่แหล่งผลิตนั้น ด้วยความอุดมสมบูรณ์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิต ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ส่งผลให้เกิดการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นต่างจากแหล่งอื่น ๆ ด้วยชื่อเสียงของสินค้า เหล่านี้ ส่งผลให้เกิดการแอบอ้างชื่อเสียงของแหล่งผลิตนั้น กับสินค้าที่มาจากแหล่งผลิตอื่น ทำให้เกิดความเสียหาย ต่อชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของแหล่งกำเนิดที่แท้จริง ต่อมาจึงได้มีการพัฒนากฎหมาย เพื่อให้การคุ้มครอง ชื่อเสียงของสินค้าในลักษณะนี้

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ Geographical Indication เป็นคำที่ใช้เมื่อมีการกล่าวถึงการคุ้มครอง ชื่อของแหล่งภูมิศาสตร์ที่ใช้กับสินค้าต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ก็มีคำอื่น ๆ ที่ให้ความหมาย ในลักษณะใกล้เคียงกันในกฎหมายระหว่างประเทศแต่ละฉบับ ดังนี้

2.1.1 Indication of Source

Indication of Source ถูกกล่าวถึงในสนธิสัญญากรุงปารีส (Paris Convention) ข้อ 1 (2)⁴ และ 10⁵ และความตกลงกรุงมาดริด (The Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indication of Source on Goods of 1891) แต่กฎหมายทั้งสองฉบับไม่ได้ให้คำนิยามของ Indication of Source แต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ข้อ 1 (1)⁶ ของความตกลงกรุงมาดริด สามารถตีความคำนิยามได้ว่า หมายถึงสิ่งที่ใช้อ้างอิง ประเทศ สถานที่ในประเทศ ฐานะที่เป็นประเทศ หรือแหล่งที่มาของสินค้า หรือผลิตภัณฑ์นั้น นอกจากนี้ Indication of Source ไม่มีเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองว่าจะต้องเป็นสินค้าที่มีคุณภาพหรือลักษณะเฉพาะที่เป็นผลมาจากแหล่งที่มาของสินค้า เพียงแต่สินค้าเหล่านั้นจะต้องถูกผลิตในประเทศหรือแหล่งที่มาตามที่ระบุใน Indication of Source เท่านั้น เช่น Made in USA หรือ Product of Thailand เป็นต้น

2.1.2 Appellation of Origin

Appellation of Origin ปรากฏอยู่ในความตกลงกรุงลิสบอน (The Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration of 1958) ข้อ 2 (1)⁷ หมายถึง ชื่อทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ภูมิภาค หรือท้องถิ่น ซึ่งใช้ระบุว่าสินค้าได้มีแหล่งกำเนิดมาจากสถานที่นั้น

⁴ Paris Convention for the Protection of Industrial Property Article 1 (2) The protection of industrial property has as its object patents, utility models, industrial designs, trademarks, service marks, trade names, indications of source or appellations of origin, and the repression of unfair competition.

⁵ Paris Convention for the Protection of Industrial Property Article 10 (1) The provisions of the preceding Article shall apply in cases of direct or indirect use of a false indication of the source of the goods or the identity of the producer, manufacturer, or merchant.

(2) Any producer, manufacturer, or merchant, whether a natural person or a legal entity, engaged in the production or manufacture of or trade in such goods and established either in the locality falsely indicated as the source, or in the region where such locality is situated, or in the country falsely indicated, or in the country where the false indication of source is used, shall in any case be deemed an interested party.

⁶ Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive Indications of Source on Goods of April 14, 1891. Article 1 (1) (1) All goods bearing a false or deceptive indication by which one of the countries to which this Agreement applies, or a place situated therein, is directly or indirectly indicated as being the country or place of origin shall be seized on importation into any of the said countries.

⁷ Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration of October 31, 1958 Article 2 (1) (1) In this Agreement, "appellation of origin" means the geographical denomination of a country, region, or locality, which serves to designate a product originating therein, the quality or characteristics of which are due exclusively or essentially to the geographical environment, including natural and human factors.

และมีคุณภาพและลักษณะเฉพาะเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของแหล่งกำเนิด รวมไปถึงปัจจัยทางธรรมชาติและปัจจัยมนุษย์ด้วย

เงื่อนไขของการคุ้มครอง Appellation of Origin คือ สินค้าจะต้องมีความเชื่อมโยงกับแหล่งกำเนิด โดยมีคุณภาพและลักษณะเฉพาะที่มาจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของแหล่งกำเนิดดังกล่าว ซึ่งแตกต่างจากเงื่อนไขของ Indication of Source ที่กล่าวไปในข้างต้น

2.1.3 Geographical Indication

Geographical Indication ปรากฏอยู่ในความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า หรือ Agreement of Trade – Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement) หมายถึงการใช้ชื่อของสถานที่ในท้องถิ่นของประเทศสมาชิก ประกอบกับสินค้า เพื่อแสดงให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงแหล่งที่มาของสินค้าว่าคุณภาพ ชื่อเสียง หรือลักษณะเฉพาะของสินค้านั้นมีส่วนสำคัญจากแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น

เงื่อนไขของการคุ้มครอง Geographical Indication ภายใต้ TRIPS Agreement ตามข้อ 22.1⁸ คือชื่อหรือสิ่งบ่งชี้ดังกล่าวจะต้องมีความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์ของแหล่งกำเนิดนั้น

2.2 ความสำคัญของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

2.2.1 การคุ้มครองสิทธิ

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นการคุ้มครองชื่อแหล่งกำเนิดของสินค้าที่มีความเชื่อมโยงกับคุณภาพและคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า สิทธิในการใช้ชื่อแหล่งกำเนิดสินค้าในทางการค้าหรือการประชาสัมพันธ์ ควรเป็นของผู้ผลิตสินค้าที่อยู่ในแหล่งกำเนิดนั้นเท่านั้น ผู้ประกอบการรายอื่นที่ไม่ได้ผลิตสินค้าจากแหล่งกำเนิดนั้นไม่ควรฉวยหรือแอบอ้างชื่อแหล่งกำเนิดสินค้าที่ไม่ตรงกับความจริง นอกจากนี้ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคอีกด้วย เพราะผู้บริโภคควรมีสิทธิในการได้รับสินค้าที่มาจากแหล่งกำเนิดที่แท้จริงตรงตามที่ระบุไว้บนตัวสินค้าหรือฉลาก การแสดงชื่อแหล่งกำเนิดสินค้าที่ไม่ตรงกับแหล่งกำเนิดที่แท้จริง จึงถือเป็นการหลอกลวงผู้บริโภค

⁸ Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. Article 22.1 Geographical indications are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

2.2.2 การตลาด

การแสดงชื่อแหล่งกำเนิดสินค้าบนสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ของสินค้า มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้บริโภคทราบว่าสินค้านี้มีคุณลักษณะต่างไปจากสินค้าประเภทเดียวกันที่ผลิตจากแหล่งอื่น ด้วยคุณลักษณะที่แตกต่างจากสินค้าอื่น ทำให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตัวสินค้านั้นได้ รวมทั้งเป็นการสร้างโอกาสในการจำหน่ายสินค้าได้ในราคาที่สูงขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคบางรายจะให้ความสำคัญกับที่มาหรือแหล่งกำเนิดของสินค้าเพราะเชื่อว่าแหล่งกำเนิดที่ต่างกันจะส่งผลให้คุณภาพของสินค้าต่างกัน นอกจากนี้ชื่อเสียงของแหล่งกำเนิดสินค้าก็มีผลต่อการตลาดเช่นกัน เนื่องจากเมื่อสินค้าจากแหล่งกำเนิดที่ใดที่หนึ่งเป็นที่รู้จักและยอมรับในหมู่ผู้บริโภคในแง่คุณภาพ ก็มีสิทธิที่ผู้บริโภคจะยอมจ่ายในราคาที่สูงขึ้นเมื่อเทียบกับสินค้าประเภทเดียวกันจากแหล่งอื่น

2.3 ทฤษฎีการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้า การรักษามาตรฐานของผู้ผลิต และการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค⁹ เนื่องจากปัจจัยบางประการของแหล่งกำเนิดสินค้า ส่งผลต่อคุณภาพ หรือคุณลักษณะเฉพาะสินค้า จึงทำให้สินค้าประเภทเดียวกันแต่มาจากแหล่งกำเนิดที่ต่างกัน มีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะบางประการที่ไม่เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นสินค้าเกษตรที่เกิดตามธรรมชาติ หรือสินค้าอุตสาหกรรมและหัตถกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ข้าวหอมมะลิของประเทศไทย ข้าวบาสมาดิของประเทศอินเดียและปากีสถาน แคมเปญจากประเทศฝรั่งเศส หรือนาฬิกาสวิสของประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เป็นต้น¹⁰

ความหมายโดยทั่วไปของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จึงอาจตีความได้ว่า เป็นชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งกำเนิดของสินค้า และทำให้ผู้บริโภครับรู้ได้ว่าชื่อแหล่งกำเนิดดังกล่าวมีผลหรือมีความเชื่อมโยงต่อคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า โดยอาจเกิดจากปัจจัยทางภูมิประเทศ ภูมิอากาศของแหล่งกำเนิด หรือกรรมวิธีการผลิตอันเป็นภูมิปัญญาเฉพาะถิ่นของแหล่งกำเนิดนั้น ที่ทำให้สินค้ามีคุณภาพชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะ¹¹

การแสดงชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์นั้น มีจุดประสงค์เพื่อบอกให้ผู้บริโภคทราบว่าสินค้านี้มีแหล่งกำเนิดมาจากที่ใด เนื่องจากแหล่งผลิตสินค้าอาจบ่งบอกได้ถึงคุณภาพ

⁹ สุพิศ ประณีตพลกรัง, ภูมิหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อติตยา มิเลนเนียม, 2548) หน้า 28

¹⁰ จักรกฤษณ์ ครอบจัน, ภูมิหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555) หน้า 307 - 308

¹¹ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, คู่มือการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์, 2550) หน้า 1

ของการผลิตไม่ว่าจะเป็นในแง่เกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรม รวมถึงเป็นการแสดงความแตกต่างของสินค้าประเภทเดียวกันโดยใช้แหล่งกำเนิดสินค้าเป็นตัวบ่งบอก นอกจากนี้การแสดงผลแหล่งกำเนิดสินค้าอาจเป็นส่วนช่วยในการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้อีกทางหนึ่ง เพราะผู้บริโภคบางกลุ่มเชื่อว่าแม้ว่าจะเป็นสินค้าประเภทเดียวกัน แต่มาจากแหล่งผลิตที่ต่างกัน จะให้คุณภาพที่แตกต่างกันด้วย ผู้บริโภคบางรายจึงสามารถจ่ายได้ในราคาที่สูงขึ้น เพื่อแลกกับคุณภาพที่ดีกว่า

เมื่อการแสดงผลแหล่งกำเนิดบนตัวสินค้าหรือบนบรรจุภัณฑ์ของสินค้า รวมถึงการใช้แหล่งกำเนิดของสินค้าในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้บริโภครับรู้และเชื่อได้ว่าสินค้าที่จำหน่ายมีคุณภาพที่ดี เพราะมาจากแหล่งกำเนิดดังกล่าว รวมถึงการอาศัยชื่อเสียงของแหล่งภูมิศาสตร์ในการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า จึงทำให้เกิดแนวคิดและทฤษฎีในการป้องกันไม่ให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนหลงผิดในในที่มาของสินค้า รวมถึงเป็นการคุ้มครองผู้ผลิตสินค้าจากการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม โดยแนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้มีพื้นฐานมาจากทวีปยุโรปที่ต้องการรักษาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะผู้ปลูกและผู้ผลิตไวน์และสุรา ซึ่งเป็นสินค้าที่สำคัญและมีมูลค่าค่อนข้างสูงในภาคพื้นทวีปยุโรป

แนวคิดและทฤษฎีการคุ้มครองแหล่งกำเนิดสินค้าหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎีได้แก่

2.3.1 ทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภค

การคุ้มครองผู้บริโภคตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า ผู้บริโภคต้องได้รับหรือได้บริโภคสินค้าที่เป็นไปตามที่ต้องการ ไม่ว่าจะเป็นในด้านคุณภาพ มาตรฐาน ความปลอดภัย หรือด้านอื่น ๆ สำหรับกรณีของการคุ้มครองแหล่งกำเนิดสินค้าหรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เมื่อผู้บริโภคมีความต้องการในการซื้อหรือบริโภคสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดหรือที่มาที่ใดที่หนึ่งแล้ว โดยคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์จากแหล่งกำเนิดของสินค้านั้น การแสดงชื่อของแหล่งกำเนิดที่ไม่ตรงกับแหล่งที่มาที่แท้จริงของสินค้าจึงเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อสิทธิของผู้บริโภค เพราะผู้บริโภคจะได้รับสินค้าที่ไม่ตรงกับแหล่งกำเนิดที่ต้องการ รวมถึงอาจส่งผลต่อสุขอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภคด้วย เนื่องจากที่มาของสินค้าอาจส่งผลถึงคุณภาพ มาตรฐาน และความปลอดภัยของตัวสินค้าด้วย

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามทฤษฎีของการคุ้มครองผู้บริโภค มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันมิให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้า โดยอาศัยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องมือในการรับรองว่าสินค้านั้นมาจากแหล่งกำเนิดที่แท้จริง และคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้าดังกล่าวมีความเชื่อมโยงในทางใดทางหนึ่งกับแหล่งกำเนิดของสินค้า ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพ มาตรฐานและความปลอดภัยของสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการ ต่อมาแนวคิดในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามทฤษฎีการ

คุ้มครองผู้บริโภคนั้น ทำให้หลายประเทศใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในการคุ้มครองการแสดงชื่อแหล่งกำเนิดสินค้าและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์¹²

2.3.2 ทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การแข่งขันทางการค้าเป็นไปอย่างชอบธรรมโดยอาศัยกลไกตลาด ผู้ประกอบการค้าจะต้องแข่งขันกันอย่างสุจริตและยุติธรรม การระบุหรือแสดงแหล่งกำเนิดบนสินค้าที่ไม่ตรงกับแหล่งกำเนิดที่แท้จริง รวมถึงการใช้ชื่อเสียงทางการค้าซึ่งไม่ใช่สิทธิของตนเองไปแอบอ้างเพื่อหวังประโยชน์จากการแอบอ้างนั้น จึงถือเป็นการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม¹³

ทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมนั้น ถือเป็นหลักการสำคัญของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยทั่วไป เนื่องจากทรัพย์สินทางปัญญาเกิดจากการลงทุนทั้งแรงงาน กระบวนการคิด เวลา และทรัพยากรอื่นๆ ล้วนเป็นต้นทุนทางการค้า เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแข่งขันทางการตลาดทั้งสิ้น ในแง่ของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แม้ว่าจะไม่ได้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาในแง่ของนวัตกรรมหรือการคิดค้นขึ้นใหม่ หากแต่เป็นปัจจัยเฉพาะบางประการของพื้นที่ เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ส่งผลต่อคุณภาพหรือลักษณะเฉพาะของสินค้า ซึ่งการอ้างชื่อเสียงของแหล่งกำเนิดควรเป็นของผู้ผลิตสินค้าในพื้นที่นั้นเท่านั้น ในการใช้เป็นเครื่องมือเพิ่มความสามารถทางการแข่งขัน กลไกตลาดตามระบบเศรษฐกิจแบบเสรีจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อคู่แข่งกันกันอย่างสุจริตและเป็นธรรม การแอบอ้างหรือนำทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่นไปใช้ซึ่งไม่ใช่สิทธิของตนเอง จะทำให้กลไกตลาดเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ จนอาจก่อให้เกิดความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ

จากทฤษฎีการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมก่อให้เกิดการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมายหลายรูปแบบ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ประกอบการค้านำเอาชื่อเสียงของคู่แข่งทางการค้าไปแอบอ้างโดยทุจริต เช่น หลักการลวงขาย การคุ้มครองเครื่องหมายการค้า และกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

2.4 หลักการในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

¹² สนพจน เอกโยคยะ, คำอธิบายกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547) หน้า 21

¹³ สนพจน เอกโยคยะ, กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิชั่น, 2547) หน้า

จากทฤษฎีข้างต้น ทำให้หลายประเทศมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของตน และมีการพัฒนากฎหมายอย่างต่อเนื่องยาวนาน จนก่อให้เกิดความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หลายฉบับ แต่มีความตกลงที่นับว่ามีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดพื้นฐานและหลักการในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า หรือ Agreement of Trade – Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement)¹⁴ เป็นความตกลงที่กำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้าภายใต้ความตกลงนี้ โดยมีสาระสำคัญ ตามข้อ 22 - 23 ได้แก่¹⁵

(1) ประเทศสมาชิกต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการนำชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปใช้กับสินค้าที่ไม่ได้มาจากแหล่งกำเนิดที่แท้จริง ทำให้ประชาชนสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดของสินค้า หรือก่อให้เกิดการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม

(2) ประเทศสมาชิกจะต้องกำหนดให้มีการปฏิเสธหรือเพิกถอนเครื่องหมายการค้าที่มีสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดจากพื้นที่ตามที่ระบุไว้ หากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นเครื่องหมายการค้านั้น เป็นไปในลักษณะที่ทำให้ประชาชนสับสนหลงผิด

(3) ประเทศสมาชิกจะต้องมีการคุ้มครองเพิ่มเติมสำหรับสินค้าประเภทไวน์และสุรา โดยหากไวน์และสุราไม่ได้มีแหล่งกำเนิดที่แท้จริงตามที่แสดงไว้บนเครื่องหมายการค้า จะต้องมีการปฏิเสธหรือเพิกถอนเครื่องหมายการค้าของไวน์และสุราดังกล่าวได้ รวมไปถึงการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดไม่ตรงตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ แม้ว่าจะได้แสดงแหล่งกำเนิดที่แท้จริงไว้ก็ตาม ตลอดจนการแสดงถ้อยคำประกอบ เช่น ชนิด ประเภท แบบ เป็นต้น

2.5 รูปแบบในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในแต่ละประเทศ มีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามระบบกฎหมายและกรอบเงื่อนไขด้านประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ โดยระบบการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในแต่ละรูปแบบจะให้การคุ้มครองที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละประเด็น เช่น เงื่อนไขในการคุ้มครอง ขอบเขตการคุ้มครอง และสิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

¹⁴ จักรกฤษณ์ ครอบงำ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์, สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2556) หน้า 65-66

¹⁵ ธนพจน เอกโยคยะ, คำอธิบายกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์, หน้า 19 - 20

2.5.1 ระบบกฎหมายเฉพาะ

การใช้ระบบกฎหมายเฉพาะ (Sui Generis) คือการจัดตั้งระบบกฎหมายสำหรับคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยเฉพาะ แยกออกจากทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น สหภาพยุโรป อินเดีย สวิตเซอร์แลนด์ และประเทศไทย เป็นต้น ซึ่งภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะดังกล่าว อาจให้ความหมายของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ต่างกัน เช่น การระบุแหล่งกำเนิด (Appellation of Origin) การกำหนดแหล่งกำเนิดคุ้มครอง (Protected Designation of Origin) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คุ้มครอง (Protected Geographical Indication) หรือสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ระบบกฎหมายเฉพาะ ต้องมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่แหล่งผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คำบรรยายลักษณะของสินค้า คุณภาพหรือชื่อเสียง มาตรฐานการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น และอาจรวมถึงความเชื่อมโยงของคุณลักษณะของสินค้ากับพื้นที่ภูมิศาสตร์ด้วย นอกจากนี้เมื่อสินค้าได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว จะต้องมีแผนการควบคุมและการตรวจประเมินคุณภาพ ว่าสินค้านั้นมีมาตรฐานเป็นไปตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ สำหรับขอบเขตการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้กฎหมายเฉพาะคือเพื่อมิให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประการใด ที่ทำให้ผู้บริโภคสับสนหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ที่แท้จริงของสินค้า นอกจากนี้ ตามบทบัญญัติของความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า มาตรา 23 ว่าด้วยการคุ้มครองเพิ่มเติมสำหรับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไวน์และสุรา บัญญัติให้ประเทศสมาชิกกำหนดวิธีทางกฎหมายสำหรับผู้มีส่วนได้เสียที่จะป้องกันมิให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับไวน์หรือสุราที่มีได้มีแหล่งกำเนิดจากสถานที่ตามทีระบุไว้ในทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แม้ว่าจะได้ระบุชื่อแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้านั้นไว้ก็ตามหรือแม้ว่าจะใช้คำว่า "ชนิด" "ประเภท" "แบบ" หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกันประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใช้กับสินค้า ซึ่งทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเภทไวน์และสุราที่มีการคุ้มครองในระดับที่สูงกว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ประเภทอื่น

2.5.2 ระบบเครื่องหมายร่วมและเครื่องหมายบริการ

ในบางประเทศใช้ระบบเครื่องหมายการค้าในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น ออสเตรเลีย แคนาดา จีน และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น โดยนิยามของเครื่องหมายร่วมและเครื่องหมายรับรองในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน แต่มีหลักการร่วมกันคือผู้ที่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในการใช้เครื่องหมายเท่านั้นจึงจะสามารถใช้เครื่องหมายได้ ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าว จะต้องมิเงื่อนไขว่าจะใช้เครื่องหมายได้ ก็ต่อเมื่อสินค้ามีความเชื่อมโยงกับแหล่งกำเนิดหรือมีคุณลักษณะพิเศษที่เป็นผลมาจากแหล่งผลิตนั้น ความแตกต่างระหว่าง

เครื่องหมายร่วมและเครื่องหมายรับรอง คือผู้ที่ใช้เครื่องหมายร่วมได้ต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสมาคมเท่านั้น ในขณะที่ผู้ใช้เครื่องหมายรับรองจะเป็นบุคคลใดก็ได้ ที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่เจ้าของเครื่องหมายกำหนดไว้ ซึ่งเจ้าของเครื่องหมายรับรองอาจเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนก็ได้ โดยเจ้าของเครื่องหมายรับรองจะเป็นผู้ตรวจรับรองว่าผู้ใช้เครื่องหมายได้ปฏิบัติตามมาตรฐานที่เจ้าของเครื่องหมายกำหนดไว้ อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ดี เจ้าของเครื่องหมายรับรองจะไม่สามารถใช้เครื่องหมายดังกล่าวได้ การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยเครื่องหมายร่วมหรือเครื่องหมายรับรองเป็นการคุ้มครองภายใต้ระบบเครื่องหมายการค้า คือการห้ามมิให้มีการนำไปใช้เพื่อการพาณิชย์โดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของเครื่องหมาย รวมไปถึงการห้ามมิให้มีการปลอมหรือเลียนเครื่องหมายการค้ากับสินค้าประเภทเดียวกันที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดได้

2.5.3 กฎหมายว่าด้วยการปฏิบัติทางการค้า

นอกจากการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วยระบบกฎหมายเฉพาะ และระบบเครื่องหมายการค้าแล้ว สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจถูกคุ้มครองได้ด้วยกฎหมายอื่น ๆ ว่าด้วยการปฏิบัติทางการค้า เช่น กฎหมายว่าด้วยการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบรรจุกฎณ์ฯ และฉลากของสินค้า เป็นต้น

บทที่ 3

หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ จะเป็นการศึกษาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายภายใต้การให้ความคุ้มครองของประเทศไทย และสหภาพยุโรป เนื่องจากประเทศไทยและสหภาพยุโรป มีการให้ความสำคัญกับแหล่งผลิตสินค้าซึ่งเป็นสินค้าที่สามารถสร้างชื่อเสียงและสร้างมูลค่าให้กับเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมีประเภทของสินค้าที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ สินค้าเกษตรและอาหาร โดยประเทศไทยจะมีสินค้าเกษตรเป็นสินค้าเศรษฐกิจที่สำคัญ ส่วนสหภาพยุโรปจะให้ความสำคัญกับสินค้าประเภทไวน์และสุรา และด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และภูมิปัญญาเฉพาะถิ่น จึงก่อให้เกิดสินค้าที่มีคุณภาพ มีชื่อเสียง และมีลักษณะเฉพาะจากท้องถิ่นของตน

สหภาพยุโรปถือเป็นกลุ่มประเทศที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และเป็นต้นแบบกฎหมายของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่หลายประเทศนำมาปรับใช้ รวมถึงประเทศไทย อย่างไรก็ตาม แนวทางการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยและสหภาพยุโรป เป็นไปเพื่อศึกษาเปรียบเทียบข้อกฎหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และนำมาปรับใช้ให้เกิดการพัฒนากฎหมายของประเทศไทย

3.1 กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

จากที่กล่าวไปในบทที่แล้วว่าการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในแต่ละประเทศ สามารถอาศัยกฎหมายได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบกฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค หรือกฎหมายเฉพาะ ซึ่งประเทศไทยได้ให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในรูปแบบกฎหมายเฉพาะ โดยมีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า โดยกำหนดให้มีการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์และห้ามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันจะทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้าที่ระบุในทะเบียน ในขณะที่เดียวกัน กฎหมายดังกล่าว เป็นการอนุวัติการตามพันธกรณีที่ประเทศไทยมีตามข้อ 22 ถึงข้อ 24 แห่งความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า ในภาคผนวกท้ายความตกลงมาร์ราเกซจัดตั้งองค์การการค้าโลกด้วย¹⁶

¹⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 หลักการและเหตุผล

3.1.1 ผู้มีสิทธิใช้/ผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 7¹⁷ มีการกล่าวถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อยู่ 2 กลุ่มด้วยกัน คือ ผู้มีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ผู้มีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 กำหนดผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ 3 ประเภท ได้แก่

(1.1) ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ โดยมีเงื่อนไข 2 ประการคือ ต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคล และมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

โดยทั่วไปแล้ว กลุ่มบุคคลตามมาตรา 7 (1) นั้น จะเป็นจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งถือเป็นตัวแทนของผู้ผลิตและผู้ประกอบการในพื้นที่แหล่งผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียน นอกจากนี้ ยังมีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อาทิ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เป็นผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ลำโอบแห่งเนื้อสีทองลำพูน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง เช่น กรมการข้าว และกรมหม่อนไหม เป็นต้น

(1.2) ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการค้า โดยอาจเป็นบุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งประกอบกิจการเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

สำหรับกลุ่มผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการค้าที่ประกอบกิจการเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงต่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 7 (2) ส่วนมากจะเป็นการรวมกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกร เป็นต้น หรือในบางกรณีอาจเป็นการรวมตัวกันของผู้ผลิตในนามบุคคลธรรมดา และร่วมกันยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น ผู้ยื่นคำขอสั่งบ่งชี้

¹⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. มาตรา 7 ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีดังนี้

(1) ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลซึ่งมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

(2) บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการค้าเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

(3) กลุ่มผู้บริโภคหรือองค์กรผู้บริโภคสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ทางภูมิศาสตร์ กาแฟดอยช้าง¹⁸ และผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ขมิ้นชันสุราษฎร์ธานี¹⁹ เป็นต้น

(1.3) กลุ่มหรือองค์กรผู้บริโภคที่ใช้สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 7 (3) คือกลุ่มหรือองค์กรผู้บริโภค โดยกฎหมายได้กำหนดให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในการยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ เนื่องจากถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น หากมีสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางใดทางหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคของสินค้านั้นโดยตรง แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้บริโภคที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในตัวสินค้าทั้งในด้านคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า กระบวนการผลิต และความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งผลิตสินค้ากับสินค้าที่เกิดจากแหล่งผลิตนั้นมีน้อยมาก จึงทำให้การยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยกลุ่มหรือองค์กรผู้บริโภคตามมาตรา 7 (3) จึงมีน้อยมากเช่นกัน

(2) ผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

(2.1) ผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะมีความแตกต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น เนื่องจากกฎหมายกำหนดไว้เพียงเงื่อนไขของการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่มิได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 25²⁰ ได้ให้คำนิยามของผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า ผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนกับสินค้าที่ระบุเป็นผู้ผลิตสินค้านั้นซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นดังกล่าว หรือเป็นผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้น และการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด

ในขณะที่ทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ได้แก่ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 44²¹ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15 และมาตรา 18²² และพระราชบัญญัติ

¹⁸ ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กาแฟดอยช้าง ทะเบียนเลขที่ สข 50100018

¹⁹ ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ขมิ้นชันสุราษฎร์ธานี ทะเบียนเลขที่ สข 651000192

²⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 25 เมื่อมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าใดแล้ว ผู้ผลิตสินค้านั้นซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นดังกล่าว หรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนกับสินค้าที่ระบุ ตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด

²¹ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 44 ภายใต้บังคับมาตรา 27 และมาตรา 68 เมื่อได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าแล้ว ผู้ซึ่งได้จดทะเบียนเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้า เป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในอันที่จะใช้เครื่องหมายการค้าสำหรับสินค้าที่ได้จดทะเบียนไว้

²² พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15 ภายใต้บังคับมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 14 เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมมีสิทธิแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้

- (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมหคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง
- (4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น

สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 36²³ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทนั้น โดยเป็นไปในลักษณะของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Right) ซึ่งจะนอกจากการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่ตนเองเป็นเจ้าของแล้ว ยังมีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญานั้นด้วย เช่นการป้องกันไม่ให้ผู้อื่นนำไปใช้ การอนุญาตให้ผู้อื่นใช้ เป็นต้น

สิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงมีความแตกต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น คือผู้ที่เป็นเจ้าของไม่ใช่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในลักษณะสิทธิแต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นชุมชนผู้ผลิตสินค้าและผู้ประกอบการค้าของสินค้านั้น ซึ่งผู้ผลิตที่อยู่นอกแหล่งผลิตสินค้า รวมถึงผู้ประกอบการค้าที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะไม่สามารถใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองได้ สิทธิในลักษณะนี้จึงอาจสามารถเรียกได้ว่าเป็น สิทธิชุมชน แต่สิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นี้ ผู้มีสิทธิใช้จะไม่สามารถนำสิทธิที่ได้รับไปให้บุคคลอื่นใช้ต่อได้ ไม่ว่าจะเป็นการโอน หรือการอนุญาต รวมถึงการป้องกันมิให้ผู้อื่นใช้ในลักษณะที่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของเจ้าของสิทธิ

(2.2) ผู้มีสิทธิใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 นอกจากจะกำหนดว่าใครเป็นผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ยังกำหนดเงื่อนไขของการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ว่า การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด โดยเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามประกาศการรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น จะเป็นประกอบไปด้วยประเด็นหลัก คือ การควบคุมคุณภาพ และการพิสูจน์แหล่งกำเนิดของสินค้า ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

นอกจากการควบคุมคุณภาพของสินค้าและการตรวจสอบแหล่งกำเนิดของสินค้าที่ได้กำหนดไว้ภายใต้อำนาจของนายทะเบียน กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ออกอนุบัญญัติเพิ่มเติม เพื่อให้การควบคุมคุณภาพของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปด้วยความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิตาม (1) (2) หรือ (3) โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างไรก็ได้หรือไม่ก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็น การจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้

การพิจารณาว่าเงื่อนไขตามวรรคหนึ่ง (5) จะเป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 18 ผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้มีสิทธิที่จะแสดงว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานดังกล่าว และมีสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้อื่นโอนลิขสิทธิ์หรือบุคคลอื่นใดบิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลงหรือทำโดยประการอื่นใดแก่งานนั้นจนเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง หรือเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ และเมื่อผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายทายาทของผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับตามสิทธิดังกล่าวได้ตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร

²³ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 36 ผู้ทรงสิทธิบัตรเท่านั้นมีสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) ในกรณีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ สิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร
- (2) ในกรณีสิทธิบัตรกรรมวิธี สิทธิในการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร ผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร

โดยได้ออกประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย พ.ศ. 2563 และระเบียบกรมทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย พ.ศ. 2563 โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยเป็นตราของกรมทรัพย์สินทางปัญญา ที่ออกให้แก่ผู้ผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น และผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้า ที่ขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับกรมทรัพย์สินทางปัญญาไว้ เพื่อเป็นเครื่องหมายในการบ่งบอก ให้ผู้บริโภคได้รับรู้ว่า สินค้าที่ปรากฏตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย เป็นสินค้าที่ได้รับการรับรอง ว่าเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีคุณภาพตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา และได้รับการ ตรวจสอบประเมินโดยผู้มีหน้าที่ตรวจสอบแล้ว นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคว่า หากต้องการซื้อสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มาจากแหล่งกำเนิดที่แท้จริงแล้ว สามารถดูได้จากสินค้าที่มี ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยปรากฏอยู่บนตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ของสินค้านั้น โดยผู้มีสิทธิใช้ ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งการอนุญาต ดังกล่าวจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในระเบียบกรมทรัพย์สินทางปัญญา ว่าด้วยการนั้น

ผู้มีสิทธิได้รับอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยจะต้องเป็นผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการค้าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีแผนการควบคุมตรวจสอบในระดับผู้ผลิตหรือระดับจังหวัดแล้ว และต้องเป็นผู้ที่ได้รับการรับรองว่า ได้ปฏิบัติตามคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น

เมื่อกรมทรัพย์สินทางปัญญาพิจารณาแล้วว่าผู้ขออนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ไทยมีคุณสมบัติครบถ้วนแล้ว กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงจะอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้

ทางภูมิศาสตร์ไทย โดยจะออกหนังสืออนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยแก่ผู้ได้รับอนุญาตไว้เป็นหลักฐาน และการอนุญาตดังกล่าวมีระยะเวลา 2 ปีนับแต่วันที่ได้รับอนุญาต นอกจากนี้การยื่นขออนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยไม่มีค่าธรรมเนียมแต่อย่างใด

ในการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยนั้น ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยกับสินค้าที่ได้รับอนุญาตและเป็นสินค้าที่ผลิตตามคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เท่านั้น รวมถึงจะต้องจัดทำตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามแบบที่กรมทรัพย์สินทางปัญญากำหนด และจะต้องแสดงตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยไว้บนสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ของสินค้าดังกล่าว

หากพบว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์รายใดไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย และมีใตมาให้อภัยค่าหรือเอกสารเพื่อชี้แจงต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา กรมทรัพย์สินทางปัญญามีสิทธิเพิกถอนหนังสืออนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยได้ ซึ่งผู้ได้รับอนุญาตรายนั้นจะต้องระงับการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยดังกล่าว

3.1.2 แนวทางการควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ไม่ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หลังจากการขึ้นทะเบียนไว้ อย่างไรก็ตาม ในการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 15 ได้บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่คำขอขึ้นทะเบียนเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในมาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 และมาตรา 10 และนายทะเบียนเห็นควรให้ขึ้นทะเบียนโดยมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไข ให้นายทะเบียนมีคำสั่งประกาศโฆษณาการรับขึ้นทะเบียนตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติได้ให้อำนาจนายทะเบียนกำหนดเงื่อนไขของการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามประกาศของกรมทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว จะเห็นได้ว่า ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทุกรายการจะประกอบไปด้วยเงื่อนไขนายทะเบียน ดังตัวอย่างของทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กาแฟเทพเสด็จ ตามประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กาแฟเทพเสด็จ ทะเบียนเลขที่ สข 60100091 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2560²⁴ มีการกำหนดเงื่อนไขนายทะเบียน ไว้ว่า

²⁴ ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กาแฟเทพเสด็จ ทะเบียนเลขที่ สข 60100091

8. เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

(1) จัดให้มีระบบตรวจสอบและควบคุม ทั้งกระบวนการผลิต ในระดับผู้ผลิต และระดับจังหวัด

(2) จัดให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิต และผู้ประกอบการค้า ที่ประสงค์จะขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กาแพทเทสดีจ

(3) ผู้ขอขึ้นทะเบียนต้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน สำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กาแพทเทสดีจ

เงื่อนไขของนายทะเบียนที่กำหนดตามข้อ 8 (1) - (3) เป็นการกำหนดเงื่อนไขเพื่อการควบคุมคุณภาพของสินค้าคือจัดให้มีการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพตลอดกระบวนการผลิต โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ในระดับผู้ผลิต และในระดับจังหวัด รวมทั้งจะต้องมีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า ที่ประสงค์จะขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และจะต้องมีการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว ซึ่งคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นสำหรับผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าเพื่อยึดเป็นหลักปฏิบัติในการผลิตหรือประกอบการค้าที่เกี่ยวข้องกับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

จะเห็นได้ว่าเนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการควบคุมคุณภาพสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ จึงอาศัยอำนาจนายทะเบียนในการกำหนดเป็นเงื่อนไขนายทะเบียนให้ผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องควบคุมคุณภาพสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของตนเองตามมาตรา 25 ซึ่งกำหนดไว้ว่า เมื่อมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าใดแล้ว ผู้ผลิตสินค้านั้นซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นดังกล่าว หรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนกับสินค้านั้นระบุ ตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด และตามมาตรา 26 หากผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนายทะเบียนตามที่กำหนด นายทะเบียนจะมีหนังสือแจ้งให้บุคคลนั้นปฏิบัติตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด และหากยังไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขโดยไม่มีเหตุอันสมควร นายทะเบียนอาจมีคำสั่งเป็นหนังสือระงับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของบุคคลนั้นเป็นระยะเวลาไม่เกินสองปี นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

3.1.3 การตรวจสอบแหล่งที่มา

นอกจากการระบุเงื่อนไขการจัดทำระบบควบคุมคุณภาพเป็นเงื่อนไขขายทะเบียนในทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ภายใต้ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ยังกำหนดเงื่อนไขของการพิสูจน์แหล่งกำเนิดไว้ด้วย ดังตัวอย่างของทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กาแฟเทพเสด็จ ตามประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กาแฟเทพเสด็จ ทะเบียนเลขที่ สช 60100091 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2560 ได้กำหนดการพิสูจน์แหล่งกำเนิดไว้ว่า

9. การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

(1) กาแฟเทพเสด็จ ต้องผลิตในพื้นที่บริเวณตำบลเทพเสด็จ อำเภอตอสะแกckett จังหวัดเชียงใหม่ และผลิตตามกระบวนการผลิตข้างต้น

(2) กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิต กาแฟเทพเสด็จ รวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

3.1.4 การละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 27²⁵ และ 28²⁶ กำหนดการกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ โดยมีสาระสำคัญคือ

(1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสดงหรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่ไม่ได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ตามที่ระบุไว้ในทะเบียนมาจากแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าดังกล่าว กล่าวคือการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้

²⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 27 การกระทำดังต่อไปนี้ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบ

(1) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อแสดงหรือทำให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่ได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

(2) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประการใดที่ทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการค้ารายอื่น

การกระทำดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง ถ้าได้กระทำก่อนวันขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบ

²⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 28 รัฐมนตรีอาจประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างก็ได้ โดยกำหนดในกฎกระทรวง

ภายใต้บังคับวรรคสี่ เมื่อประกาศให้สินค้าประเภทใดเป็นสินค้าเฉพาะอย่างตามวรรคหนึ่ง การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่มีได้มีแหล่งภูมิศาสตร์ที่ระบุในคำขอขึ้นทะเบียนเป็นการกระทำโดยมิชอบแม้ว่าผู้ใช้จะได้รับความคุ้มครองอันแท้จริงของสินค้านั้นไว้ด้วย หรือได้ใช้คำหรือได้กระทำการใดที่แสดงให้ทราบถึงแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้านั้นก็ตาม

การแสดงให้เห็นแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้าตามวรรคสองให้รวมถึงการใช้คำว่า “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกันประกอบกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ใช้กับสินค้านั้น

การกระทำตามวรรคสองมิให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบหากผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวเป็นระยะเวลาสิบปีติดต่อกันก่อนวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๗ หรือโดยสุจริตก่อนวันดังกล่าว

ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่ไม่ได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่แท้จริง และทำให้ผู้อื่นเชื่อว่าสินค้าเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

(2) การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยประการใดที่ทำให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและในคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้านั้น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น

นอกจากนี้ กฎหมายได้มีการบัญญัติการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สำหรับสินค้าเฉพาะอย่าง ได้แก่ ข้าว ไหม ไวน์ สุรา²⁷ ให้มีการคุ้มครองในระดับที่สูงกว่าสินค้าประเภทอื่น ตามมาตรา 28 โดยระบุว่าการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่ไม่ได้มาจากแหล่งที่ระบุไว้ในทะเบียน ให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบ แม้ว่าจะได้มีการระบุ ใช้คำ หรือการกระทำเพื่อแสดงถึงแหล่งภูมิศาสตร์ที่แท้จริง รวมถึงการใช้คำ เช่น “ชนิด” “ประเภท” “แบบ” หรือคำหรือสิ่งทำนองเดียวกัน เพื่อแสดงแหล่งภูมิศาสตร์ที่แท้จริง ก็ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

3.1.5 การดำเนินการเมื่อเกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

การละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยมากแล้วจะเป็นการละเมิดโดยการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าที่ไม่ได้มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งโดยมากจะพบในสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีราคาจำหน่ายสูงและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค จากการสืบค้นไม่พบว่า มีการดำเนินคดีอย่างเป็นทางการหรือการใช้หลักกฎหมายในการดำเนินการในการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐมีการใช้กลไกอื่นนอกเหนือจากการดำเนินคดีทางกฎหมาย เพื่อป้องกันและปราบปรามการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เช่น กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ออกเตือนผู้บริโภคผ่านสื่อสาธารณะเพื่อให้ระวังการระบาดของเต็กีลาปลอม²⁸ จากการร้องเรียนของสมาคมเต็กีลาของเม็กซิโก พบว่ามีเต็กีลา ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของเม็กซิโก และได้รับการขึ้นทะเบียนคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศไทย

²⁷ กฎกระทรวงกำหนดรายชื่อประเภทสินค้าเฉพาะอย่างและกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เหมือนหรือพ้องกัน พ.ศ. 2547 ข้อ 1 กำหนดให้รายชื่อประเภทสินค้าต่อไปนี้เป็นสินค้าเฉพาะอย่าง

- (1) ข้าว
- (2) ไหม
- (3) ไวน์
- (4) สุรา

²⁸ ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง. (29 มีนาคม 2562). เตือนผู้บริโภคระวัง ‘เต็กีลาปลอม’ หลังเม็กซิโกร้องไทยจัดการสินค้าละเมิด GI [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.tcijthai.com/news/2019/3/current/8894> [30 ตุลาคม 2565]

ตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2551 เป็นต้นมา²⁹ มีการปลอมแปลงและวางจำหน่ายทั้งในห้างสรรพสินค้า และโรงแรมต่าง ๆ โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะประสานกับตัวแทนเจ้าของสิทธิและเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อดำเนินการในเรื่องดังกล่าวต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีกรณีการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย ทูเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตั้งแต่วันที่ 4 พฤศจิกายน 2559 โดยเมื่อปี 2564 จังหวัดศรีสะเกษ ในฐานะหน่วยงานของรัฐที่มีขอบเขตรับผิดชอบครอบคลุมแหล่งภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนของทูเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ ได้ออกประกาศมาตรการการควบคุมทูเรียนด้วยคุณภาพออกสู่ตลาด³⁰ เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นและพึงพอใจในคุณภาพของทูเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ เพื่อประโยชน์ต่อประชาชน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยหากผู้ใดฝ่าฝืน จะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 271 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2562 มาตรา 47 และพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 มาตรา 27 และ 28 และในปี 2565 ได้มีการจัดตั้งหน่วยปฏิบัติการป้องปรามทูเรียนด้วยคุณภาพ³¹ และคณะทำงานเฉพาะกิจ ประกอบไปด้วย ปลัดจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด พาณิชย์จังหวัด ตำรวจ ผู้แทนเกษตรกรจากพื้นที่ผลิตทูเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ ฯลฯ เพื่อรับเรื่องร้องเรียนปัญหาทูเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษด้วยคุณภาพ พร้อมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจในมาตรการควบคุมและป้องปรามผลผลิตทูเรียนด้วยคุณภาพ รวมถึงการแอบอ้างสิทธิทูเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ

3.2 กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อคุ้มครอง ส่งเสริม และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าของสินค้าที่ผลิตในประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป ซึ่งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นเครื่องมือสำคัญที่สหภาพยุโรปใช้คุ้มครองสินค้าที่มีมูลค่า เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค และสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับแหล่งกำเนิดของสินค้านั้น สหภาพยุโรปจึงบัญญัติหลักเกณฑ์เพื่อให้การคุ้มครองสินค้าจากท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศสมาชิกเพื่อปกป้องประชาชนจากการใช้หรือเลียนแบบสินค้าที่เป็นที่นิยมและมีการแอบอ้างชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยบุคคลภายนอกที่ไม่มีสิทธิใช้ ซึ่งสหภาพยุโรปถือเป็นกลุ่มประเทศที่ให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่เข้มแข็งและอย่างก้าวหน้า

²⁹ ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่องการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตากีล่า (Tequila) ทะเบียนเลขที่ สข 55200044

³⁰ ประกาศจังหวัดศรีสะเกษ เรื่อง มาตรการควบคุมทูเรียนด้วยคุณภาพออกสู่ตลาด จังหวัดศรีสะเกษ ลงวันที่ 4 มิถุนายน 2564

³¹ สุรศักดิ์ สร้อยเพชร และกนกพร ประสงค์. (8 มิถุนายน 2565). ผู้ว่าศรีสะเกษ ปลดปล่อยหน่วยปฏิบัติการป้องปรามทูเรียนด้วยคุณภาพ (สารวัตรทูเรียน) ปี 2565 เพื่อรักษาคุณภาพ ชื่อเสียง และอัตลักษณ์ที่เป็นหนึ่งเดียวของทูเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ. สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG220608203320733> [30 ตุลาคม 2565]

สหภาพยุโรปได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ฉบับแรก คือระเบียบ
 ประชาคมยุโรป ที่ 2081/92 ว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และชื่อแหล่งกำเนิดสำหรับสินค้าเกษตร
 และอาหาร³² เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1992 บังคับใช้กับประเทศสมาชิกทั้ง 27 ประเทศ ภายใต้มาตรฐาน
 และหลักเกณฑ์เดียวกัน ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีเงื่อนไขโดยกำหนดว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องได้รับ
 การขึ้นทะเบียนในระดับภูมิภาคก่อน จึงจะได้รับการคุ้มครองตามหลักเกณฑ์นี้ และต่อมาได้มีการปรับปรุง
 พัฒนาระเบียบประชาคมยุโรปในการให้การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มาเรื่อย ๆ จนถึงข้อกำหนด
 ที่ 1151/2012³³ ว่าด้วยการกำหนดคุณภาพสำหรับสินค้าเกษตรและอาหาร ฉบับปัจจุบัน

3.2.1 ผู้มีสิทธิใช้/ผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

(1) ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียน

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามข้อกำหนดที่ 1151/2012 แห่งรัฐสภาสหภาพยุโรปและสภา ลงวันที่ 21
 พฤศจิกายน 2012 ว่าด้วยการกำหนดคุณภาพสำหรับสินค้าเกษตรและอาหาร ไม่ได้มีบทบัญญัติกำหนด
 ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้โดยตรง อย่างไรก็ตาม ข้อ 49³⁴ มีการกำหนดรายละเอียดของคำขอ
 ขึ้นทะเบียนไว้ว่า คำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องถูกยื่นโดยกลุ่มบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ผลิต
 ผู้แปรรูป หรือผู้มีส่วนได้เสียอื่น ซึ่งประกอบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อย่างเดียวกัน ตามข้อ 3 (2)³⁵ โดยบุคคล
 ธรรมดาหรือนิติบุคคล อาจถือเป็นกลุ่มบุคคลได้ หากปรากฏว่าเป็นไปตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1.1) บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ผลิตเพียงรายเดียวและมีความประสงค์ที่จะยื่นคำขอขึ้นทะเบียน

(1.2) คุณลักษณะเฉพาะของขอบเขตพื้นที่ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตของสินค้าที่ต้องการขอรับ
 ความคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความแตกต่างจากพื้นที่ข้างเคียงหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้านั้น
 มีความแตกต่างจากสินค้าที่ผลิตในพื้นที่ข้างเคียง

³² Council Regulation (EEC) No 2081/92 of 14 July 1992 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs

³³ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs

³⁴ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 49.1 Applications for registration of names under the quality schemes referred to in Article 48 may only be submitted by groups who work with the products with the name to be registered. ...

³⁵ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 3 (2) 'group' means any association, irrespective of its legal form, mainly composed of producers or processors working with the same product;

นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ประเทศที่สาม หรือประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสหภาพยุโรปสามารถยื่นขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดนอกสหภาพได้อีกด้วย โดยมีเงื่อนไขว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ต้องการขอรับความคุ้มครองในสหภาพยุโรป จะต้องได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศแหล่งกำเนิดแล้ว

(2) หน้าที่ของผู้ขอขึ้นทะเบียน

ตามข้อกำหนดที่ 1151/2012 ข้อ 45³⁶ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของกลุ่มผู้ขอขึ้นทะเบียนไว้ 6 ประการ เช่น การกำกับดูแลการใช้ชื่อในทางการค้าเพื่อเป็นการรับประกันสินค้าของตนที่อยู่ในตลาดเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง และเป็นของแท้ โดยหากจำเป็นอาจแจ้งให้หน่วยงานผู้อำนาจทราบถึงแผนงานว่าด้วยการนั้น การดำเนินการให้มีการคุ้มครองทางกฎหมายที่เพียงพอสำหรับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครอง รวมถึงทรัพย์สินทางปัญญาอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น เป็นต้น

3.2.2 แนวทางการควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน

(1) การควบคุมคุณภาพก่อนการยื่นคำขอขึ้นทะเบียน

การควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของสหภาพยุโรป จะมีความแตกต่างจากบทบัญญัติของกฎหมายไทย ตรงที่ตามข้อกำหนดที่ 1151/2012 ข้อ 7.1 (g)³⁷ จะกำหนดว่าในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้

³⁶ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 45 1. Without prejudice to specific provisions on producer organisations and inter-branch organisations as laid down in Regulation (EC) No 1234/2007, a group is entitled to:

(a) contribute to ensuring that the quality, reputation and authenticity of their products are guaranteed on the market by monitoring the use of the name in trade and, if necessary, by informing competent authorities as referred to in Article 36, or any other competent authority within the framework of Article 13(3);

(b) take action to ensure adequate legal protection of the protected designation of origin or protected geographical indication and of the intellectual property rights that are directly connected with them;

(c) develop information and promotion activities aiming at communicating the value-adding attributes of the product to consumers;

(d) develop activities related to ensuring compliance of a product with its specification;

(e) take action to improve the performance of the scheme, including developing economic expertise, carrying out economic analyses, disseminating economic information on the scheme and providing advice to producers;

(f) take measures to enhance the value of products and, where necessary, take steps to prevent or counter any measures which are, or risk being, detrimental to the image of those products.

³⁷ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 7.1. A protected designation of origin or a protected geographical indication shall comply with a specification which shall include at least: ... (g) the name and address of the authorities or, if available,

ทางภูมิศาสตร์ จะต้องระบุชื่อหน่วยงานผู้มีอำนาจ (Competent Authority) หรือหน่วยตรวจรับรอง (Certification Body) ที่เป็นบุคคลที่สามซึ่งมีหน้าที่ประเมินว่าสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และกระบวนการผลิตของสินค้านั้นเป็นไปตามที่ระบุไว้ในเอกสารกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ (Specification) หรือไม่

(2) การควบคุมคุณภาพสินค้าเมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการคุ้มครองแล้ว

ในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ข้อ 37.1 แห่งข้อกำหนดที่ 1151/2012³⁸ ระบุว่า สินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น จะต้องเป็นไปตามคุณลักษณะเฉพาะที่กำหนดไว้ในทะเบียน เพื่อเป็นการยืนยันว่าสินค้าที่วางจำหน่ายมีการควบคุมตรวจสอบแล้วว่าเป็นไปตามมาตรฐานผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องแสดงชื่อหน่วยตรวจรับรองที่ทำหน้าที่รับรองมาตรฐานนั้น

หน่วยตรวจรับรองต้องได้รับการรับรองระบบงาน (Accredit) ตามระบบมาตรฐานว่าด้วยข้อกำหนดทั่วไปสำหรับองค์กรที่ดำเนินการรับรองผลิตภัณฑ์ (ISO/IEC Guide 65)³⁹ ซึ่งเป็นหน่วยงานรับรองระบบงานตามหลักเกณฑ์ของระเบียบประชาคมยุโรป ที่ 765/2008⁴⁰ ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อการรับรองระบบงานและการควบคุมดูแลตลาดผลิตภัณฑ์ โดยประเทศสมาชิกจะต้องกำหนดหน่วยรับรองระบบงานแห่งชาติ (National Accreditation Body) ขึ้นเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรทำหน้าที่ให้การรับรองหน่วยตรวจสอบและรับรอง (Conformity Assessment Body) ที่แสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์กระบวนการผลิตระบบงาน บุคลากร หรือหน่วยงาน มีคุณสมบัติเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด⁴¹

the name and address of bodies verifying compliance with the provisions of the product specification pursuant to Article 37 and their specific tasks;

³⁸ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 37.1. In respect of protected designations of origin, protected geographical indications and traditional specialties guaranteed that designate products originating within the Union, verification of compliance with the product specification, before placing the product on the market, shall be carried out by:

- (a) the competent authorities designated in accordance with Article 4 of Regulation; or
- (b) delegated bodies as defined in Article 3(5) of Regulation

³⁹ ISO/IEC 17065:2012 Conformity assessment -- Requirements for bodies certifying products, processes and services

⁴⁰ Regulation (EC) No 765/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 setting out the requirements for accreditation and market surveillance relating to the marketing of products and repealing Regulation (EEC) No 339/93

⁴¹ Irina Kireeva, (February, 2011). European Legislation on Protection of Geographical Indications: Overview of the EU Member States' Legal Framework for Protection of Geographical Indications [Online]. Retrieved from <https://ipkey.eu/sites/default/files/legacy-ipkey-docs/european-legislation-on-protection-of-gis-en.pdf> [30 ตุลาคม 2565]

หากคณะกรรมการยุโรปหรือผู้มีส่วนได้เสีย เห็นว่าสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครอง ไม่มีลักษณะที่เป็นไปตามที่ระบุไว้ในทะเบียนจะเป็นเหตุให้สามารถเพิกถอนการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวในสหภาพยุโรปได้

3.2.3 การแสดงฉลาก

เมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนในสหภาพยุโรปแล้ว ผู้ผลิตและผู้ประกอบการที่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในทะเบียนมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าของตนในการวางจำหน่ายในท้องตลาด⁴² โดยหากเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในสหภาพยุโรปจะต้องปรากฏตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามประเภทที่ได้รับการคุ้มครองบนฉลาก ควบคู่กับการระบุชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองอยู่ในระยะการมองเห็นเดียวกัน⁴³ ทั้งนี้ อาจระบุภาพหรือข้อความที่บ่งบอกถึงแหล่งกำเนิดของสินค้าด้วยก็ได้⁴⁴

การบัญญัติข้อกำหนดในการใช้ฉลากภายใต้ระเบียบประชาคมยุโรปนี้ มีจุดประสงค์เพื่อเป็นการบ่งบอกความแตกต่างของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองกับสินค้าประเภทอื่น ๆ ในตลาด รวมถึงจะเป็นการดีต่อผู้บริโภคในการรับรู้ถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และสามารถตรวจสอบที่มาของสินค้าได้

⁴² Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 12.1 Protected designations of origin and protected geographical indications may be used by any operator marketing a product conforming to the corresponding specification.

⁴³ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 12.3 In the case of products originating in the Union that are marketed under a protected designation of origin or protected geographical indication registered in accordance with the procedures laid down in this Regulation, the Union symbols associated with them shall appear on the labelling and advertising materials. The labelling requirements set out in Article 13(1) of Regulation (EU) No 1169/2011 for the presentation of mandatory particulars shall apply to the registered name of the product. The indications ‘protected designation of origin’ or ‘protected geographical indication’ or the corresponding abbreviations ‘PDO’ or ‘PGI’ may appear on the labelling.

⁴⁴ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 12.4 In addition, the following may also appear on the labelling: depictions of the geographical area of origin, as referred to in Article 5, and text, graphics or symbols referring to the Member State and/or region in which that geographical area of origin is located.

3.2.4 การตรวจสอบแหล่งที่มา

ข้อบังคับสำหรับการตรวจสอบแหล่งที่มา (Traceability) โดยปกติแล้วจะระบุไว้ในเอกสารกำหนดคุณลักษณะเฉพาะ โดยระเบียบประชาคมยุโรปกำหนดให้ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการค้าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องสามารถแสดงรายละเอียดได้อย่างน้อย ดังนี้⁴⁵

- (1) ผู้ส่ง (Supplier) ปริมาณ และแหล่งที่มาของวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จ่ายออกทุกรอบการผลิต
- (2) ผู้รับ (Recipient) ปริมาณ และปลายทางของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับมา
- (3) ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณสินค้าที่รับเข้าและจ่ายออก

การกำหนดหลักเกณฑ์ของการตรวจสอบแหล่งที่มาเป็นไปเพื่อให้สามารถระบุได้ว่าในแต่ละขั้นตอนการผลิตของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น มีที่มาจากที่ใด และจะต้องไม่มีผลิตภัณฑ์หรือสินค้าอื่นเข้ามาปลอมปน ซึ่งหากผู้ผลิตในทุกกระบวนการ ไม่ว่าจะเริ่มต้นตั้งแต่การรับซื้อวัตถุดิบ การผลิต การแปรรูป การรวบรวม และการจำหน่าย สามารถระบุแหล่งที่มา และระบุความสัมพันธ์ของสินค้าที่รับเข้าและจ่ายออกไปได้ จะทำให้เมื่อผู้ซื้อซึ่งเป็นบุคคลสุดท้ายที่ได้รับสินค้า สามารถตรวจสอบย้อนกลับถึงแหล่งที่มาของสินค้าและสามารถพิสูจน์ได้ว่าสินค้าที่ได้รับเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แท้จริงหรือไม่

3.2.5 การละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ข้อกำหนดที่ 1151/2012 ข้อ 13⁴⁶ ได้บัญญัติการกระทำซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มาจากผู้ผลิตที่ได้รับการรับรองหรือไม่ก็ตาม รวมถึงผู้ค้าปลีกด้วย ดังนี้

⁴⁵ Commission Implementing Regulation (EU) No 668/2014 of 13 June 2014 laying down rules for the application of Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 4 Proof of Origin

1. The product specification for a protected designation of origin or a protected geographical indication shall identify the procedures which operators must have in place as regards the proof of origin concerning the product, raw materials, feed, and other items that, according to the product specification, are required to come from the defined geographical area.

2. Operators shall be able to identify:

- (a) the supplier, quantity, and origin of all batches of raw material and/or products received;
- (b) the recipient, quantity and destination of products supplied;
- (c) the correlation between each batch of inputs referred to in point (a) and each batch of outputs referred to in point (b).

⁴⁶ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 13.1 Registered names shall be protected against:

(1) การใช้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในทางการค้าของชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับสินค้าที่ไม่ได้ระบุไว้ในทะเบียน ซึ่งสินค้าเหล่านั้นสามารถทดแทนสินค้าที่ขึ้นทะเบียนไว้ได้ หรือในกรณีที่ใช้ชื่อดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของชื่อที่ได้รับการคุ้มครอง รวมถึงกรณีที่ใช้เป็นส่วนผสมด้วย

(2) การใช้โดยมิชอบ การเลียน หรือการทำให้นึกถึง แม้ว่าจะได้มีการระบุแหล่งภูมิศาสตร์ที่แท้จริงไว้ หรือการแปลชื่อที่ได้รับการคุ้มครอง หรือการใช้ถ้อยคำประกอบ อาทิ แบบ ชนิด ประเภท เหมือนผลผลิตที่ เลียน คล้าย และรวมถึงกรณีที่ใช้เป็นส่วนผสมด้วย

(3) การแสดงใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งกำเนิด ที่มา ธรรมชาติ หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า ไม่ว่าจะบนบรรจุภัณฑ์ด้านในหรือด้านนอก การโฆษณา หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสินค้า รวมถึงหีบห่อซึ่งใช้บรรจุสินค้าที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของสินค้าได้

(4) การกระทำอื่นใดที่อาจก่อให้เกิดผู้บริโภคหลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้า

3.2.6 การดำเนินการเมื่อเกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปจะต้องมีการดำเนินการทั้งในทางปกครองและทางกฎหมายอย่างเหมาะสมในการป้องกันและปราบปรามการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(a) any direct or indirect commercial use of a registered name in respect of products not covered by the registration where those products are comparable to the products registered under that name or where using the name exploits, weakens or dilutes the reputation of the protected name, including when those products are used as an ingredient;

(b) any misuse, imitation or evocation, even if the true origin of the products or services is indicated or if the protected name is translated or accompanied by an expression such as 'style', 'type', 'method', 'as produced in', 'imitation' or similar, including when those products are used as an ingredient;

(c) any other false or misleading indication as to the provenance, origin, nature or essential qualities of the product that is used on the inner or outer packaging, advertising material or documents relating to the product concerned, and the packing of the product in a container liable to convey a false impression as to its origin;

(d) any other practice liable to mislead the consumer as to the true origin of the product.

Where a protected designation of origin or a protected geographical indication contains within it the name of a product which is considered to be generic, the use of that generic name shall not be considered to be contrary to points (a) or (b) of the first subparagraph.

กับสินค้าที่ได้มีการผลิตหรือวางจำหน่ายในประเทศเหล่านั้น ซึ่งรูปแบบและกระบวนการจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศสมาชิก⁴⁷

ในการดำเนินการ ผู้มีสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคถูกทำให้สับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดหรือคุณภาพของสินค้า หรือมีการละเมิดซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของตน และสำหรับการดำเนินการก่อนดำเนินคดีทางแพ่งก็สามารถทำได้เช่นกัน โดยเจ้าของสิทธิจะต้องแสดงให้เห็นว่ามีการใช้ชื่อที่ได้รับการขึ้นทะเบียนโดยมิชอบ นอกจากนี้ ศาลก็สามารถดำเนินการได้หากพบสินค้าที่ต้องสงสัยว่าจะละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งรวมไปถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ด้วย⁴⁸

สำหรับกรณีตัวอย่างของการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรปที่จะหยิบยกขึ้น มี 2 กรณี ได้แก่ กรณีการพบแชมเปญ (Champagne) ปลอมในเบลเยียม ในปี 2008⁴⁹ โดยท่าเรือในเมือง Antwerp ของประเทศเบลเยียม พบการขนส่งไวน์มีฟอง (Sparkling Wine) ซึ่งระบุบนฉลากว่า “California Champagne” และ “Andre Champagne Cellars” จำนวน 3,288 ขวด มีจุดหมายปลายทางไปยังประเทศไนจีเรีย และต่อมาสินค้านี้ได้ถูกทำลายไปทั้งหมด

และกรณีการละเมิดของเนยแข็งของประเทศอิตาลี Parmigiano Reggiano⁵⁰ โดย Consorzio del Formaggio Parmigiano-Reggiano เจ้าของสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ Parmigiano Reggiano ร้องต่อสภาแห่งสหภาพยุโรป (European Commission) ว่ามีผู้ผลิตในประเทศเยอรมนีใช้คำว่า Parmesan กับเนยแข็งซึ่งไม่ได้ผลิตตามกระบวนการและคุณลักษณะเฉพาะตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ แต่เยอรมนีโต้แย้งว่าคำว่า Parmesan ในเยอรมนีถือเป็นคำสามัญซึ่งใช้เรียกเนยแข็ง ซึ่งไม่สามารถจำกัดการใช้เฉพาะการเป็น

⁴⁷ Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs Article 13.3 3. Member States shall take appropriate administrative and judicial steps to prevent or stop the unlawful use of protected designations of origin and protected geographical indications, as referred to in paragraph 1, that are produced or marketed in that Member State.

To that end Member States shall designate the authorities that are responsible for taking these steps in accordance with procedures determined by each individual Member State.

These authorities shall offer adequate guarantees of objectivity and impartiality, and shall have at their disposal the qualified staff and resources necessary to carry out their functions.

⁴⁸ Council Regulation (EC) No 1383/2003 of 22 July 2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights and the measures to be taken against goods found to have infringed such rights

⁴⁹ The Associated Press. (11 January 2008). ‘Counterfeit’ California Champagne uncorked by Belgian authorities [Online]. Retrieved from <https://www.cbc.ca/news/counterfeit-california-champagne-uncorked-by-belgian-authorities-1.707637> [30 ตุลาคม 2565]

⁵⁰ World Intellectual Property Organization. The King of Cheese and its IP Crown [Online]. Retrieved from <https://www.wipo.int/ipadvantage/en/details.jsp?id=3664> [30 ตุลาคม 2565]

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ อย่างไรก็ตามก็ดีศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป⁵¹ตัดสินว่า คำว่า Parmesan และ Parmigiano Reggiano ไม่เพียงแต่เหมือนกันทั้งโดยการออกเสียงและโดยสายตา แต่ยังสามารถทำให้นึกถึงสิ่งเดียวกันได้ (evocative of each other) ศาลจึงยกคำโต้แย้งของเยอรมนี และตัดสินว่า Parmesan ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายของสหภาพยุโรป โดยเป็นคำที่ทำให้นึกถึง (Evocation) ของ Parmigiano Reggiano

⁵¹ Judgment of the Court (Grand Chamber) of 26 February 2008. Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany. Failure of a Member State to fulfil obligations - Regulation (EEC) No 2081/92 - Protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs - 'Parmigiano Reggiano' cheese - Use of the name 'Parmesan' - Obligation on a Member State to proceed on its own initiative against the abuse of a protected designation of origin. Case C-132/05.

บทที่ 4

ปัญหาและการวิเคราะห์แนวทางพัฒนากฎหมายเพื่อป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

จากการศึกษาหลักกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยและสหภาพยุโรปในบทที่ผ่านมา ทำให้ทราบว่ากฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของทั้งสองประเทศมีความแตกต่างกัน จึงนำมาสู่การวิเคราะห์กฎหมายของประเทศไทยที่ส่งผลต่อการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และแนวทางการนำกฎหมายของสหภาพยุโรปมาปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทยเพื่อป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

4.1 ปัญหาของกฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

จุดมุ่งหมายหลักของการตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือเพื่อป้องกันมิให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้บริโภค เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้า และเพื่อเป็นการห้ามมิให้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนแล้ว ในทางที่จะก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าตามที่ขึ้นทะเบียนไว้ ประเทศไทยจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 โดยบัญญัติการกระทำโดยมิชอบอันถือเป็นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ 2 ประเภท คือ สินค้าทั่วไป และสินค้าเฉพาะอย่าง ได้แก่ ข้าว ไหม วนั และสุรา โดยการกระทำที่ถูกบัญญัติว่าเป็นการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยทำให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่ไม่ได้มีแหล่งกำเนิดตามที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ทำให้เกิดความสับสนหลงผิดในแหล่งที่มา คุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า เพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ประกอบการรายอื่น

อย่างไรก็ดี เมื่อศึกษาบทบัญญัติภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 แล้ว จะสามารถจำแนกปัจจัยที่มีผลต่อการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ 2 ประการ คือ ผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

4.1.1 ผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะมีความแตกต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ตรงที่ทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น สิทธิในการใช้จะเป็นของเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Rights) กล่าวคือผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น มีสิทธิที่จะหวงห้ามมิให้ผู้อื่นนำทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นสิทธิของตนไปใช้ ดังเช่น มาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 36 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15 จะเห็นได้ว่าทั้งกฎหมาย

เครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร และลิขสิทธิ์ต่างให้การคุ้มครองในลักษณะของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งผู้อื่นที่ไม่ใช่เจ้าของหรือผู้ทรงสิทธิจะไม่สามารถนำทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งประโยชน์ของการคุ้มครองในลักษณะนี้จะทำให้เจ้าของสิทธิหรือผู้ทรงสิทธินั้น มีอำนาจบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของตนได้ ตลอดจนการดำเนินการในกรณีที่มีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของตนเอง

เมื่อเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเจ้าของในทรัพย์สินของตน จึงสามารถหาและใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากทรัพย์สินทางปัญญาของตนได้และย่อมมีความหวงแหนและป้องกันไม่ให้เกิดการแอบอ้างหรือการที่ผู้อื่นนำสิทธิในทรัพย์สินของตนไปใช้หาประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ เมื่อเกิดการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร หรือลิขสิทธิ์แล้ว ผู้เป็นเจ้าของสิทธิ หรือผู้ทรงสิทธิ ย่อมจะเร่งดำเนินการเพื่อป้องกันและระงับการกระทำโดยมิชอบเหล่านั้น

ในขณะที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ให้การคุ้มครองในลักษณะที่แตกต่างออกไป โดยการบัญญัติในลักษณะของการกำหนดว่า ผู้มีสิทธิยื่นขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะเป็นใครได้บ้าง ตามมาตรา 7 และมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของผู้มีสิทธิยื่นขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 7 และผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 25 แล้ว จะเห็นได้ว่าทั้งสองฝ่ายไม่มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันเลยในทางกฎหมาย

กล่าวคือว่ากฎหมายบัญญัติไว้เพียงแค่ว่าผู้มีสิทธิยื่นขอขึ้นทะเบียนและผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เท่านั้น โดยที่ผู้ขอขึ้นทะเบียนจะมีสถานะเป็นเพียงผู้ยื่นคำขอและดำเนินการเกี่ยวกับคำขออนุญาตคำขอนั้นจะได้รับการขึ้นทะเบียน และเมื่อคำขอดังกล่าวได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ความเกี่ยวข้องกับผู้ยื่นคำขอและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวเป็นอันสิ้นสุดลง ในกรณีของการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ผู้ผลิตสินค้าตามที่ระบุไว้ในทะเบียนและอาศัยอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้น และผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้น จึงกล่าวได้ว่าสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นสิทธิของชุมชน ซึ่งหมายถึงสิทธิในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของ เพราะมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 นั้นระบุเพียงแต่เงื่อนไขของการเป็นผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ไม่ได้ระบุว่าผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นมีสิทธิในการกระทำการใดบ้างเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งแตกต่างจากทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ ได้แก่ เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร ทำให้อำนาจในการบริหารจัดการ เช่น การควบคุมคุณภาพของสินค้า การดูแลรักษาสิทธิ เป็นต้น รวมถึงการป้องกันและดำเนินการในกรณีที่เกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นด้วย

จากการพิจารณากฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยรวมถึงแนวปฏิบัติแล้ว จะเห็นได้ว่าในการควบคุมการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ยังขาดผู้มีหน้าที่ในการบริหารจัดการและควบคุมการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากผู้ขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 7 ไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เมื่อได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว รวมถึงมาตรา 25 บัญญัติไว้เพียงแค่มีสหิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนายทะเบียน และไม่มีอำนาจอื่นใดอื่นนอกเหนือจากการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ไม่มีผู้ใดเป็นผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ปัญหาของการไม่มีซึ่งผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส่งผลให้เกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ง่าย เนื่องจากไม่มีการรวบรวมว่าผู้ใดบ้างที่เป็นผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่จำเป็นต้องแจ้งต่อผู้ใดหรือหน่วยงานใด เมื่อมีสินค้าต้องสงสัยว่ามีการแอบอ้างใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แต่ไม่ได้มาจากแหล่งผลิตตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ หรือผลิตสินค้าไม่เป็นไปตามคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ ก็ไม่สามารถตรวจสอบได้เลยว่าสินค้านั้นมีที่มาจากที่ใด ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการรายนั้น เป็นผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 25 อย่างแท้จริงหรือไม่ ตลอดจนเมื่อมีการละเมิดเกิดขึ้น ตำรวจหรือกรมทรัพย์สินทางปัญญา จะต้องแจ้งแก่ผู้ผลิตรายใดที่ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินคดีต่อไป

4.1.2 การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

(1) การควบคุมคุณภาพ

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ไม่ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการตรวจสอบย้อนกลับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หลังจากการขึ้นทะเบียนไว้ อย่างไรก็ตาม ในการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 15 ได้บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่ยื่นขอขึ้นทะเบียนเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในมาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 มาตรา 9 และมาตรา 10 และนายทะเบียนเห็นควรให้ขึ้นทะเบียนโดยมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไข ให้นายทะเบียนมีคำสั่งประกาศโฆษณาการรับขึ้นทะเบียนตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติได้ให้อำนาจนายทะเบียนกำหนดเงื่อนไขของการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามประกาศของกรมทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว จะเห็นได้ว่า ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทุกรายการจะประกอบไปด้วยเงื่อนไขนายทะเบียน โดยกำหนดให้ต้องมีการจัดทำระบบตรวจสอบและควบคุม การขึ้นทะเบียนผู้ผลิตผู้ประกอบการค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมไปถึงการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานสำหรับผู้ที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ดังตัวอย่างของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กาแฟเทพเสด็จ ที่กล่าวแล้วไปในบทที่ 3

เงื่อนไขของนายทะเบียนที่กำหนด เป็นการกำหนดเงื่อนไขเพื่อการควบคุมคุณภาพของสินค้าคือจัดให้มีการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพตลอดกระบวนการผลิต โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ในระดับผู้ผลิต และในระดับจังหวัด รวมทั้งจะต้องมีการขึ้นทะเบียนผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าที่ประสงค์จะขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และจะต้องมีการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าว ซึ่งคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นสำหรับผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าเพื่อยึดเป็นหลักปฏิบัติในการผลิตหรือประกอบการค้าที่เกี่ยวข้องกับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการควบคุมคุณภาพสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ จึงอาศัยอำนาจนายทะเบียนในการกำหนดเป็นเงื่อนไขนายทะเบียนให้ผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องควบคุมคุณภาพสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของตนเอง ตามมาตรา 25 ซึ่งกำหนดไว้ว่า เมื่อมีการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าใดแล้ว ผู้ผลิตสินค้านั้นซึ่งอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นดังกล่าว หรือผู้ประกอบการค้าเกี่ยวกับสินค้านั้นมีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนกับสินค้าที่ระบุ ตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด และตามมาตรา 26 หากผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนายทะเบียนตามที่กำหนด นายทะเบียนจะมีหนังสือแจ้งให้บุคคลนั้นปฏิบัติตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด และหากยังไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขโดยไม่มีเหตุอันสมควร นายทะเบียนอาจมีคำสั่งเป็นหนังสือระงับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของบุคคลนั้นเป็นระยะเวลาไม่เกินสองปีนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติแล้ว การอาศัยอำนาจตามมาตรา 26 ของนายทะเบียนในการแจ้งระงับใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในกรณีที่ผู้ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนายทะเบียนนั้น มีความเป็นไปได้ยาก เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจนายทะเบียน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ในการเข้าตรวจสอบกระบวนการผลิต คุณลักษณะเฉพาะของสินค้า ตลอดจนการจัดทำระบบตรวจสอบและควบคุมคุณภาพสินค้าของผู้ผลิตและผู้ประกอบการ การดำเนินการในปัจจุบันจึงเป็นการอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานในพื้นที่ในรูปแบบของคณะกรรมการจังหวัดในการกำกับดูแล ตลอดจนควบคุมคุณภาพสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในขอบเขตพื้นที่จังหวัดนั้น ๆ แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเด็ดขาด เนื่องจากไม่ถือว่าเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมาย ดังนั้น ในการดำเนินการตามมาตรา 26 แล้ว นอกจากอาศัยการร้องเรียนจากผู้บริโภคแล้ว จะต้องอาศัยความเป็นเจ้าของสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในการกำกับดูแล รวมถึงการแจ้งให้นายทะเบียนได้ทราบว่ามีผู้ผลิตผู้ประกอบการผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด

(2) การตรวจสอบแหล่งที่มา

กลไกทางกฎหมายที่ให้ผู้ซื้อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องทำการตรวจสอบแหล่งที่มาของสินค้า คือการอาศัยเงื่อนไขของนายทะเบียนว่าด้วยการพิสูจน์แหล่งกำเนิด โดยกำหนดว่าต้องผลิตในขอบเขตพื้นที่และกระบวนการผลิตตามที่ได้ระบุไว้ในทะเบียน และจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบแล้วว่ามี การขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ซื้อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงมีเอกสารที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

อีกหนึ่งกลไกทางกฎหมายที่ใช้บังคับเพื่อให้เกิดการตรวจสอบแหล่งที่มา คือการอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญาในฐานะหน่วยงานผู้มีหน้าที่กำกับดูแลสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้ออกประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่อง ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคและป้องกันมิให้สาธารณชนสับสนหลงผิดในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 และระเบียบกรมทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยกำหนดให้ผู้ที่สามารถใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยจะต้องมีคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ซื้อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และแผนการตรวจสอบในระดับผู้ผลิตหรือในระดับจังหวัด และผ่านการรับรองว่าได้ปฏิบัติตามคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ซื้อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น โดยการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย จะต้องได้รับอนุญาตจากกรมทรัพย์สินทางปัญญาและการอนุญาตดังกล่าวมีอายุ 2 ปี

จากรายละเอียดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี คือการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้ที่มีสิทธิใช้จะเป็นไปตามมาตรา 25 สามารถใช้ได้โดยไม่ต้องมีการขออนุญาต โดยการใช้นั้นจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด ส่วนการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย ผู้มีสิทธิใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย จะต้องได้รับการรับรองว่าปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และได้รับการอนุญาตจากกรมทรัพย์สินทางปัญญาเสียก่อน จึงจะสามารถใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยได้ ซึ่งการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยนั้น เป็นไปโดยสมัครใจ เนื่องจากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ไม่ได้บังคับให้ผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องยื่นขออนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

จุดประสงค์ของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คือการป้องกันมิให้ประชาชนสับสนหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า ดังนั้นการควบคุมคุณภาพและตรวจสอบย้อนกลับถึงที่มาของสินค้า จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากการตรวจสอบย้อนกลับเป็นการควบคุมสินค้าตั้งแต่กระบวนการผลิตในทุกขั้นตอน การแปรรูป การบรรจุ ไปจนถึงการจัดจำหน่ายสู่มือผู้บริโภค

สามารถตรวจสอบย้อนกลับไปยังแหล่งผลิตสินค้า และสามารถป้องกันการปลอมปนของสินค้าจากแหล่งอื่นได้ ซึ่งจะทำให้รู้ได้ว่าสินค้านั้นมีที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ตามที่ขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่ มาจากผู้ผลิต ผู้ประกอบการค้าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือไม่ อย่างไรก็ตาม กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย ไม่ได้บัญญัติให้มีการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีเพียงการกำหนดให้พิสูจน์แหล่งกำเนิด ตามที่ระบุไว้ในทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงการควบคุมคุณภาพของสินค้าที่ยังไม่มีความชัดเจน ไม่ได้กำหนดไว้ให้เป็นข้อบังคับตามกฎหมาย ส่งผลให้เมื่อเกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ทำให้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าสินค้านั้นมีที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ซึ่งมีที่มาจากแหล่งผลิต ตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่

(3) การใช้ฉลากและการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

หลักการหนึ่งในการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คือ เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคจากการกระทำอันจะก่อให้เกิดความสับสนหลงผิดของสินค้า สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร ผู้บริโภคจึงไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างสินค้าทั่วไปกับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ กลไกหนึ่งที่จะทำให้ผู้บริโภคสามารถแยกความแตกต่างระหว่างสินค้าทั่วไปกับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้คือการใช้ฉลาก รวมไปถึงการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย เพื่อบ่งชี้ถึงความแตกต่างดังกล่าว นอกจากนี้ การใช้ฉลากจะเป็นส่วนหนึ่งในระบบตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าอีกด้วย ซึ่งกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยในปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยการใช้ฉลากไว้ มีเพียงประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา เรื่องตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย และระเบียบกรมทรัพย์สินทางปัญญา ว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย โดยระบุให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยจะต้องจัดทำตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยตามแบบที่กรมทรัพย์สินทางปัญญากำหนดและจะต้องแสดงตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยไว้บนสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติเรื่องตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยไม่ได้เป็นบทบัญญัติตามกฎหมายที่เป็นการบังคับ ผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ เมื่อเกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขึ้น จึงเป็นการยากที่จะบ่งบอกได้ว่าสินค้านั้นมีที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์จริงหรือไม่

การใช้ฉลากและการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่จะสามารถป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ เนื่องจากจะทำให้ผู้บริโภคสามารถรับรู้ได้ว่าสินค้าที่มีตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยเป็นสินค้าที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย การระบุชื่อสินค้า และแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้จะส่งผลต่อการตรวจสอบย้อนกลับได้ว่าสินค้านั้น

มีที่มาตามที่ระบุไว้ และผู้ผลิตสินค้าดังกล่าวเป็นผู้ได้รับการควบคุมคุณภาพตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย เมื่อกฎหมายไม่ได้บังคับให้สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องแสดงตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์บนสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ของสินค้า รวมถึงการแสดงผลข้อมูลเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับ สินค้าดังกล่าวไม่มีความแตกต่างจากสินค้าอื่น ๆ ทั่วไปในท้องตลาด อีกทั้งผู้ผลิต ผู้แปรรูป และผู้จำหน่ายเอง ก็ไม่ได้ระมัดระวังในการคัดแยกและกองเก็บสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กับสินค้าอื่น ๆ การปลอมปนของสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงเกิดขึ้นได้ง่าย

4.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

4.2.1 ผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ผู้มีส่วนได้เสียหลักในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์คือผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งหมายถึงผู้ผลิตสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงผู้ประกอบการค้าที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หากพิจารณาจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่ชัดเจนในการบังคับใช้สิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมคุณภาพ การส่งเสริมการตลาด รวมถึงการดำเนินคดีเมื่อเกิดการละเมิด

จากที่กล่าวไปข้างต้นว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย ไม่มีบทบัญญัติในการกำหนดผู้ดูแลสิทธิ หรือผู้กำกับดูแลการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีเพียงการกำหนดผู้มีสิทธิยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 7 และผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 25 ซึ่งบุคคลทั้งสองกลุ่มไม่ถือว่าเป็นเจ้าของสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน รวมถึงไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการกำกับดูแลสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงในการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามมาตรา 25 นั้น ไม่จำเป็นต้องแจ้งหรือขออนุญาตจากนายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แต่อย่างใด จึงทำให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในปัจจุบัน จะอยู่ในลักษณะต่างคนต่างใช้ ไม่มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตกันอย่างชัดเจน จึงทำให้เกิดผลเสียหลายประการ ได้แก่

ประการแรก ด้านของการควบคุมคุณภาพ การรักษามาตรฐานของสินค้าให้เป็นไปให้ทิศทางเดียวกันและอยู่ในระดับเดียวกัน จะเป็นไปได้ยากหากผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าอยู่ในลักษณะของรายเดี่ยวหรือต่างคนต่างปลูกต่างคนต่างขาย ผู้ผลิตแต่ละรายอาจมีมาตรฐานในการผลิตที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกันกับผู้ประกอบการ มาตรฐานในการรับซื้อและคัดเลือกสินค้าเพื่อวางจำหน่ายก็มีความแตกต่างกัน จึงทำให้

ไม่สามารถรักษามาตรฐานของสินค้าให้อยู่ในระดับเดียวกันได้ ซึ่งจะส่งผลเสียต่อชื่อเสียงของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เองมีความสัมพันธ์โดยตรงกับท้องถิ่นหรือชุมชน เมื่อผู้ผลิตผลิตสินค้าไม่เป็นไปตามมาตรฐาน สร้างผลกระทบต่อชื่อเสียงของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ย่อมส่งผลต่อชื่อเสียงของแหล่งกำเนิดโดยตรง แม้ว่าผู้ผลิตรายอื่นจะผลิตสินค้าได้มาตรฐานก็ตาม หากมีการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งและมีการบริหารจัดการที่ดี จะทำให้สามารถรักษาคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าได้

ประการที่สอง ด้านการตลาด ผู้ผลิตรายย่อย ย่อมมีอำนาจต่อรองที่น้อยกว่า เนื่องจากกำลังการผลิตมีน้อย เมื่อเทียบกับการรวมกลุ่มกันในรูปแบบสหกรณ์หรือสมาคม การรวมกลุ่มเกษตรกร โดยนำผลผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้มาจำหน่ายรวมกัน จะทำให้มีอำนาจในการต่อรองกับผู้รับซื้อได้มากขึ้น สามารถควบคุมราคา ป้องกันการปลอมปนของสินค้า และสร้างศักยภาพในการส่งออกได้ เนื่องจากการส่งออกสินค้ามันจะใช้ปริมาณผลผลิตสูง นอกจากนี้ ยังสามารถส่งเสริมในด้านการประชาสัมพันธ์ได้อีกด้วย โดยการสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าให้เป็นไปในรูปแบบของการใช้ฉลากเดียวกัน เมื่อผู้บริโภคต้องการซื้อสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีคุณภาพ น่าเชื่อถือ ก็จะรับรู้ว่าจะต้องมองหาารูปแบบฉลากและบรรจุภัณฑ์แบบนี้ และมุ่งเข้าไปหาผู้จำหน่ายรายนี้เท่านั้น

ประการที่สาม ด้านการดำเนินการกรณีที่มีการละเมิด การมีองค์กรหรือกลุ่มผู้ผลิตผู้ประกอบการค้าที่เป็นแกนนำในการบริหารจัดการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะทำให้สามารถดำเนินการได้ง่าย และสะดวกรวดเร็ว เนื่องจากในการพิสูจน์ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวเป็นของจริง ของแท้หรือไม่ จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าเองในการบ่งบอก รวมถึงกรณีการร้องทุกข์เมื่อพบการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ องค์กรหรือกลุ่มผู้ผลิตเอง ถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ในการฟ้องร้องเพื่อดำเนินการในกรณีการละเมิดดังกล่าว

จากการศึกษาข้อกำหนด ที่ 1151/2012 แห่งรัฐสภาสหภาพยุโรปและสภา ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2012 ว่าด้วยการกำหนดคุณภาพสำหรับสินค้าเกษตรและอาหาร กำหนดให้ผู้ยื่นขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ต้องเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าของสินค้าที่จะใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งโดยมากจะเป็นรูปแบบสมาคมซึ่งประกอบไปด้วยผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าของสินค้านั้น ซึ่งเมื่อคำขอขึ้นทะเบียนดังกล่าวได้รับการคุ้มครองเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว กลุ่มบุคคลหรือสมาคมดังกล่าว ยังมีหน้าที่ผูกพันต่อไปในการกำกับดูแลและบริหารจัดการให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอรับความคุ้มครองนั้น เป็นไปตามกฎหมาย ตามข้อ 45 แห่งข้อกำหนดฯ ว่าด้วยการกำหนดหน้าที่ของกลุ่มนอกจากนั้นแล้ว ยังมีอำนาจในการดำเนินคดีทางกฎหมายกรณีที่เกิดการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้การดูแลของตนได้อีกด้วย

จะเห็นได้ว่ากฎหมายของสหภาพยุโรปกำหนดให้ผู้ยื่นขอขึ้นทะเบียนจะต้องอยู่ในลักษณะของกลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นการรวบรวมผู้ผลิต ผู้แปรรูป ผู้ประกอบการค้า ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียในกระบวนการผลิตของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ทำให้ทราบได้ตั้งแต่ต้นว่าผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีใครและจำนวนเท่าไรบ้าง หากมีผู้ผลิตรายอื่นที่ไม่ใช่ผู้ผลิตที่อยู่ในกลุ่มบุคคลตามที่ได้ขอขึ้นทะเบียนไว้ ก็ถือว่าเป็นผู้ใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์โดยละเมิด นอกจากนี้การกำหนดหน้าที่ในการกำกับดูแลและบริหารจัดการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มบุคคลดังกล่าว เมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว จะสามารถควบคุมคุณภาพของสินค้าให้มีมาตรฐานเดียวกัน เป็นไปตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ ทำให้ลดปัญหาการปล่อยสินค้าด้อยคุณภาพออกสู่ตลาด อันจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคและรักษาชื่อเสียง ซึ่งเป็นผลประโยชน์ของผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นได้ รวมถึงเป็นผลดีต่อผู้บริโภคอีกด้วย

4.2.2 การควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบย้อนกลับ

ผู้บริโภคถือเป็นอีกหนึ่งผู้มีส่วนได้เสียสำคัญในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยเมื่อผู้บริโภคต้องการซื้อสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ย่อมต้องการสินค้าที่ดี มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และมาจากแหล่งผลิตที่แท้จริง แต่ด้วยกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย ไม่เอื้อประโยชน์ให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบย้อนกลับถึงคุณภาพและแหล่งที่มาของสินค้าได้เลย รวมถึงผู้บริโภคบางรายก็ยังไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างสินค้าทั่วไปและสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เลย ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อมูลค่าของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เอง เนื่องจากเมื่อผู้บริโภคไม่สามารถรับรู้ถึงความแตกต่าง ความเป็นเอกลักษณ์ และคุณภาพของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างจากสินค้าชนิดอื่น ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องซื้อด้วยราคาที่สูงกว่าสินค้าชนิดอื่น

กฎหมายควรมีกกลไกที่ทำให้ผู้บริโภคสามารถเห็นความแตกต่างระหว่างสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าอื่น ๆ ได้ รวมถึงสามารถตรวจสอบถึงแหล่งที่มาของสินค้า เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นได้ว่าสินค้าที่ซื้อไป เป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มาจากแหล่งผลิตตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้อย่างแท้จริง

ในประเด็นของการตรวจสอบย้อนกลับ รวมไปถึงการควบคุมคุณภาพสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ของไทย มีบทบัญญัติให้ผู้ที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องมีการตรวจสอบควบคุมคุณภาพของสินค้า และการจัดให้มีการพิสูจน์แหล่งกำเนิดของสินค้า โดยอาศัยอำนาจของนายทะเบียนในการกำหนดเงื่อนไขตามมาตรา 15 นอกจากนี้ ยังมีการอาศัยกลไก

ของตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในการสร้างระบบเพื่อให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าจัดทำระบบควบคุมคุณภาพ และมีการตรวจประเมินว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในทะเบียนหรือไม่ แต่กฎหมายไม่ได้บัญญัติไปถึงผู้มีหน้าที่ตรวจสอบควบคุมคุณภาพว่าจะต้องเป็นใครบ้าง และเงื่อนไขของการควบคุมคุณภาพ และการตรวจสอบรับรองจะต้องเป็นอย่างไร ตลอดจนการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยนั้น เป็นไปโดยความสมัครใจ ไม่ได้เป็นข้อบังคับตามกฎหมายแต่อย่างใด

ในขณะที่การควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบย้อนกลับของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายของสหภาพยุโรป การตรวจสอบควบคุมคุณภาพจะต้องเป็นไปตั้งแต่ก่อนการยื่นคำขอขึ้นทะเบียน เนื่องจากระบบการตรวจสอบควบคุมคุณภาพ รวมไปถึงผู้ทำหน้าที่ตรวจรับรอง เป็นสิ่งที่ต้องระบุในคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อขอรับความคุ้มครอง และเมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ในการนำสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ออกวางจำหน่าย สินค้านั้น จะต้องได้รับการตรวจประเมินว่าเป็นไปตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เป็นข้อบังคับตามกฎหมายหากผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้ารายใดไม่ปฏิบัติตาม อาจมีผลทำให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวถูกเพิกถอนได้

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่าการควบคุมคุณภาพสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป มีความเข้มงวดและชัดเจนกว่ากฎหมายของประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัด เมื่อมีระบบการควบคุมคุณภาพอย่างชัดเจนตั้งแต่ขั้นตอนของการยื่นคำขอขึ้นทะเบียน ไปจนถึงการรับรองคุณภาพของสินค้าก่อนการวางจำหน่าย ตลอดจนการกำหนดผู้มีหน้าที่ตรวจสอบรับรองสินค้า จะสามารถป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ เนื่องจากกระบวนการผลิตในแต่ละขั้นตอนมีการควบคุมคุณภาพที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบแหล่งที่มา และป้องกันไม่ให้มีสินค้าอื่นที่ไม่ได้อยู่ในระบบการควบคุมเข้ามาปลอมปนอยู่ในห่วงโซ่การผลิต และการจำหน่าย เมื่อสินค้าวางจำหน่ายก็จะสามารถรับประกันได้ว่าเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีคุณภาพ และมาจากแหล่งผลิตที่แท้จริงตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างมูลค่าให้กับสินค้าและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคได้

อย่างไรก็ดีการพิจารณาแนวทางการปรับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการควบคุมคุณภาพของสหภาพยุโรปกับกฎหมายไทยจะต้องคำนึงภาระค่าใช้จ่ายที่อาจเพิ่มมากขึ้นของผู้ผลิตและผู้ประกอบการ ในการจัดทำระบบควบคุมคุณภาพ รวมถึงการขอรับการตรวจรับรองจากหน่วยตรวจรับรองที่ได้มาตรฐาน รวมถึงความยุ่งยากของขั้นตอนที่เพิ่มขึ้น โดยรัฐอาจต้องชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการควบคุมคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐานก่อนการวางจำหน่าย พิจารณาช่วยเหลือและสนับสนุนแก่ผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าต่อภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น รวมถึงต้องสร้างการรับรู้ต่อผู้บริโภคว่าสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้

ทางภูมิศาสตร์เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และได้รับการรับรอง ซึ่งอาจส่งผลต่อราคาจำหน่ายที่สูงขึ้นด้วย

4.3.3 การแสดงฉลากและการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย พ.ศ. 2546 ไม่มีข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ฉลากไว้ แต่ในการยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้ขอจะต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขอขึ้นทะเบียนบนฉลากสินค้า ตามกฎกระทรวง ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการขอขึ้นทะเบียน การประกาศโฆษณา การคัดค้านและการโต้แย้งคำคัดค้าน การขึ้นทะเบียน การอุทธรณ์และการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2547 ข้อ 9 (7) และเมื่อได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว เงื่อนไขนายทะเบียนว่าด้วยการพิสูจน์แหล่งกำเนิด กำหนดให้สินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น จะต้องผลิตตามกระบวนการผลิต และอยู่ในขอบเขตพื้นที่ตามที่ระบุไว้ในทะเบียน ซึ่งการบรรจุหีบห่อและการใช้ฉลาก เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิต

ประเด็นของการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย ไม่ได้เป็นข้อบังคับตามกฎหมาย จากที่กล่าวข้างต้นว่ากฎหมายไทยแบ่งการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ออกจากกัน โดยการใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หากเป็นผู้มีสิทธิใช้ตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ก็สามารถเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าตามที่ระบุไว้ในทะเบียนได้เลย แต่กรณีของการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการรับรองแล้วว่าได้ปฏิบัติตามคู่มือปฏิบัติงานสำหรับผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เรียบร้อยแล้ว

ในส่วนของการใช้ฉลากและตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป ได้มีการบัญญัติไว้ตามข้อกำหนดของสหภาพยุโรป เมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว การวางจำหน่ายสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น จะต้องมีการระบุฉลากซึ่งประกอบไปด้วยตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป และชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครอง พร้อมทั้งจะต้องมีการตรวจรับรองคุณภาพก่อนการวางจำหน่าย

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่าสหภาพยุโรปมีการกำหนดให้ผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์พร้อมด้วยชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน เป็นข้อบังคับตามกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตรายอื่น และผู้บริโภครับรู้ได้ว่าสินค้านี้เป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครอง ผ่านการตรวจรับรองคุณภาพว่าเป็นไปตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้โดยหน่วยงานที่มีอำนาจ

หน้าที่แล้ว และสามารถตรวจสอบได้ อันจะเป็นการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ อย่างไรก็ตาม มาตรการดังกล่าว เช่นเดียวกับการบังคับใช้บทบัญญัติว่าด้วยการควบคุมคุณภาพ การใช้ฉลากก็เป็นภาระที่เพิ่มขึ้นของผู้ผลิตและผู้ประกอบการเช่นกัน แต่เมื่อพิจารณาผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวของการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จะทำให้เกิดระบบการคุ้มครองที่เข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับ ซึ่งส่งผลต่อการยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้มากยิ่งขึ้น

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากที่ได้มีการนำเสนอประเด็นปัญหาของกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยที่ไม่ครอบคลุมต่อการป้องกันการละเมิด และศึกษาแนวทางการพัฒนากฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาจากกฎหมายของไทย และสหภาพยุโรป ทั้งในรูปแบบหนังสือ บทความ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ สามารถสรุปสาระสำคัญและข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

5.1 บทสรุป

การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีจุดประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสับสน หลงผิดในแหล่งที่มาของสินค้า โดยให้มีการขึ้นทะเบียนเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และเพื่อไม่ให้เกิดการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งกำเนิดที่แท้จริงของสินค้าตามที่ระบุไว้ในทะเบียน ในการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ทำให้เห็นว่า ยังมีข้อบกพร่องที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ดังนี้

ประการแรกคือ กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยกำหนดผู้มีสิทธิใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ไม่มีการกำหนดเจ้าของสิทธิหรือผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ดูแลสิทธิ จึงทำให้ผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไม่สามารถบริหารจัดการหรือกำกับดูแลการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นสิทธิของตนได้ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบด้านการผลิต การควบคุมคุณภาพ และการตลาด นอกจากนี้ ยังส่งผลให้หน่วยงานผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลเอง ไม่สามารถบ่งบอกตัวผู้ถือสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ จึงทำให้การควบคุมดูแลการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การควบคุมคุณภาพของการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปได้ยาก เนื่องจากไม่มีกลไกที่เป็นข้อบังคับตามกฎหมายให้ผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ต้องมีการควบคุมคุณภาพสินค้าทั้งก่อนและหลังการขึ้นทะเบียน ตลอดจนการรับรองว่าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นเป็นไปตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ ระบบการตรวจสอบย้อนกลับถึงแหล่งที่มาของสินค้า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริโภคใช้ในการตัดสินใจเพื่อซื้อสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไม่ได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย

ประการสุดท้าย การแสดงฉลากและการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นการสร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภคถึงความแตกต่างระหว่างสินค้าทั่วไปกับสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมถึงจะทำให้ผู้บริโภค

สามารถรับรู้ถึงแหล่งที่มาของสินค้า ซึ่งเงื่อนไขของการแสดงฉลากและการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ไม่ได้มีลักษณะบังคับ ทำให้เกิดการปลอมปนของสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ง่าย และไม่สามารถสืบหาผู้ผลิตที่แท้จริงได้

เมื่อศึกษากฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของการบัญญัติกฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และเป็นต้นแบบของการบัญญัติกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย พบว่ามีข้อแตกต่างในด้านการกำหนดสิทธิและอำนาจหน้าที่ของผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบย้อนกลับ รวมถึงการใช้ฉลากและตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้อย่างครอบคลุมและชัดเจนกว่า ดังนี้

ประการแรก ในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ดูแลสิทธิในสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป ในขั้นตอนของการยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้ยื่นคำขอจะต้องเป็นกลุ่มบุคคลที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของผู้ผลิตและผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต เมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ก็มีหน้าที่ตามกฎหมายในการกำกับดูแลและบริหารจัดการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น ให้เป็นไปตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้

ประการที่สอง การควบคุมคุณภาพสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป จะต้องมีการดำเนินการตั้งแต่การยื่นขอขึ้นทะเบียนเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของข้อกำหนดที่ต้องระบุในคำขอ พร้อมทั้งระบุหน่วยงานหรือองค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบรับรองคุณภาพ เมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว จะต้องมีการตรวจรับรองคุณภาพว่าสินค้ามีคุณภาพและคุณลักษณะเฉพาะตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้จากหน่วยตรวจรับรองที่ได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนดก่อนการวางจำหน่าย ซึ่งหากพบว่าสินค้าไม่ได้คุณภาพหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด จะส่งเป็นเหตุให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นถูกเพิกถอนได้

ประการสุดท้าย การใช้ฉลากและการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สหภาพยุโรปกำหนดเป็นข้อบังคับตามกฎหมายว่าเมื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องระบุชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองและตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์บนสินค้าในการวางจำหน่ายสินค้า เพื่อเป็นการบ่งบอกความแตกต่างระหว่างสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กับสินค้าอื่น ๆ ทั่วไป รวมถึงเป็นการการันตีคุณภาพของสินค้าต่อผู้บริโภค ว่าสินค้าที่ใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นสินค้าที่ได้รับการตรวจรับรองคุณภาพและแหล่งที่มาแล้วว่าเป็นไปตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้

จากการศึกษาของกฎหมายในการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรปและเปรียบเทียบกับกฎหมายของไทยแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายของสหภาพยุโรปมีความครอบคลุมและชัดเจน

ในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายของประเทศไทยเพื่อป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย และสหภาพยุโรปแล้ว จึงขอเสนอแนวทางในการพัฒนากฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 เพื่อป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ดังนี้

5.2.1 แก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 โดยบัญญัติให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องเป็นกลุ่มบุคคลหรือสมาคม รวมถึงเพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการกำหนดบทบาทหน้าที่ของกลุ่มบุคคลนั้น

เดิมบทบัญญัติมาตรา 7 ว่าด้วยผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มี 3 กลุ่ม ได้แก่

- (1) ส่วนราชการซึ่งเป็นนิติบุคคลและมีขอบเขตรับผิดชอบครอบคลุมแหล่งผลิตของสินค้า
- (2) บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งประกอบกิจการเกี่ยวข้องกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น
- (3) กลุ่มและองค์กรผู้บริโภคสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

จากการศึกษากฎหมายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรป จะเห็นได้ว่า ผู้ที่สามารถยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ตามมาตรา 20 1 (a) คือกลุ่มผู้ยื่นคำขอ โดยตามมาตรา 3 ได้กำหนดค่านิยมของกลุ่ม ไว้ว่า เป็นกลุ่มบุคคลหรือสมาคมใดก็ตาม โดยไม่คำนึงถึงรูปแบบทางกฎหมาย ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ผลิตหรือผู้แปรรูปที่ทำผลิตภัณฑ์เดียวกัน

นอกจากนี้ ข้อบังคับแห่งสหภาพยุโรปยังกำหนดหน้าที่ของกลุ่มไว้ตามมาตรา 45 ไร่ซึ่งครอบคลุมการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าก่อนวางจำหน่าย การพัฒนาสินค้าและกระบวนการที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้สินค้า การสร้างการรับรู้ในหมู่ผู้บริโภค รวมถึงการดำเนินการเพื่อคงไว้ซึ่งการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และการดำเนินการทางกฎหมายในกรณีที่เกิดปัญหาที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อภาพลักษณ์ของสินค้า

จึงควรแก้ไขมาตรา 7 โดยการกำหนดให้ผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต้องมีลักษณะเป็นกลุ่มผู้ผลิตหรือสมาคม ซึ่งกลุ่มบุคคลผู้ผลิตหรือสมาคมที่ประกอบไปด้วยผู้ผลิตและผู้ประกอบการของสินค้านั้น จะเพิ่มประสิทธิภาพให้การขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ เนื่องจากการรวมกลุ่มของผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จะสามารถจัดทำทะเบียนผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวบรวมข้อมูล

เอกสาร หลักฐาน เกี่ยวกับสินค้า ประวัติความเป็นมา และชื่อเสียงของสินค้าได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถวิเคราะห์ เชื่อมโยง และเรียบเรียงเป็นข้อมูลสำหรับประกอบการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งจะทำให้สามารถระดมความเห็นและรวบรวมข้อมูลในแง่ของการกำหนดคุณลักษณะของสินค้าที่ต้องการจะขอรับความคุ้มครอง รวมถึงการกำหนดมาตรฐานในการควบคุมคุณภาพของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภายหลังจากที่สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว กลุ่มผู้ผลิตหรือสมาคมซึ่งเป็นผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียน จะมีบทบาทมากขึ้นในการควบคุมคุณภาพ รักษามาตรฐาน รวมถึงดำเนินการกรณีที่มีการละเมิดสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากหากเกิดกรณีการแอบอ้างชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กลุ่มผู้ผลิตหรือสมาคมผู้มีหน้าที่บริหารจัดการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สามารถตรวจสอบเบื้องต้นได้ว่าเป็นผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการตามทะเบียนผู้ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนไว้กับกลุ่มผู้ผลิตหรือสมาคมหรือไม่ รวมถึงจะสามารถตรวจสอบได้ว่าสินค้าที่แอบอ้างใช้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น เป็นสินค้าที่มาจากกลุ่มผู้ผลิตหรือสมาคมของสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวหรือไม่อีกด้วย

5.2.2 เพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยในปัจจุบันไม่ได้บัญญัติให้ผู้ที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องมีระบบตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ มีเพียงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมคุณภาพของสินค้าเท่านั้น ระบบตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าคือระบบซึ่งจะทำให้สามารถตรวจสอบสินค้าย้อนกลับไปได้ทุกขั้นตอนของการผลิต จากผู้บริโภคย้อนกลับไปสู่แหล่งผลิตของสินค้า โดยที่ทุกกระบวนการผลิตของสินค้านั้น จะต้องมีการบันทึกแหล่งที่มา จุดหมายการนำส่ง ปริมาณรับเข้า ปริมาณคงเหลือ และปริมาณที่นำส่งออกไปยังจุดหมาย โดยการเข้ารหัสซึ่งประกอบไปด้วย ตัวเลข ตัวอักษร หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่อยู่บนตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ในการบันทึกและเชื่อมโยงข้อมูลในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการผลิต

เมื่อสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ควรกำหนดเป็นเงื่อนไขภายใต้กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย ว่าจะต้องมีการจัดทำระบบตรวจสอบย้อนกลับของสินค้า โดยการควบคุมระบบดังกล่าวนี้ สามารถจัดตั้งและควบคุมโดยกลุ่มผู้ผลิตหรือสมาคมผู้ดูแลสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสินค้านั้นได้ ซึ่งระบบการตรวจสอบย้อนกลับของสินค้า เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ผู้บริโภคเชื่อมั่นได้ว่าสินค้าที่ตนเองซื้อไป เป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และมาจากแหล่งผลิตตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ นอกจากนี้ ผู้ผลิตและผู้ประกอบการยังสามารถใช้ระบบตรวจสอบย้อนกลับในการ

วางแผนการผลิตและการจำหน่ายสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ เนื่องจากการบันทึกข้อมูลการผลิตไปจนถึงการจำหน่ายสู่มือผู้บริโภค จะทำให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการสามารถรวบรวมข้อมูลการตลาดของสินค้ากลุ่มเป้าหมาย ช่องทางการจำหน่าย แนวโน้มต่อความต้องการของสินค้าในช่วงเวลาต่าง ๆ มาวิเคราะห์และวางแผนการผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคในอนาคต

ระบบการตรวจสอบย้อนกลับ เป็นกลไกหนึ่งที่จะสามารถป้องกันการละเมิดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ เนื่องจากการบันทึกข้อมูลการผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในทุกขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการจำหน่าย จะทำให้รู้ถึงปริมาณทั้งหมดของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ในตลาด และในแต่ละขั้นตอนการผลิตมีจำนวนสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อยู่เท่าไร สามารถเปรียบเทียบปริมาณการผลิตและปริมาณการจำหน่ายได้ หากเมื่อมีผู้นำสินค้ามาแอบอ้างว่าเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้นั้นก็จะต้องแสดงหลักฐานการตรวจสอบย้อนกลับให้ได้ว่ามีแหล่งที่มาจากพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือหากมีกรณีที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไปแล้วพบว่าสินค้านั้นมีคุณภาพหรือลักษณะเฉพาะที่ไม่เป็นไปตามที่ระบุไว้ในทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จนส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของสินค้า ระบบการตรวจสอบย้อนกลับจะทำให้กลุ่มผู้ผลิตทราบได้ว่าสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพมีที่มาจากผู้ผลิตคนใด ซึ่งกลุ่มผู้ผลิต หรือสมาคมผู้มีหน้าที่กำกับดูแลคุณภาพและมาตรฐานของสินค้า ก็ต้องออกมาตรการเพื่อให้ผู้ผลิตรายดังกล่าวทำการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการผลิตสินค้าต่อไป

5.2.3 เพิ่มเติมบทบัญญัติให้การใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องมีการแสดงฉลากและการใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

เนื่องจากสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร ในแง่ของผู้บริโภค อาจเป็นไปได้ยากในการจำแนกว่าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความแตกต่างจากสินค้าทั่วไปอย่างไร ซึ่งสหภาพยุโรปกำหนดให้มีการบัญญัติตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขึ้นเพื่อให้สาธารณชนรับรู้ว่าเป็นสินค้าที่ใช้ตราสัญลักษณ์ดังกล่าวเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ยังกำหนดให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองแล้ว ต้องแสดงตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสหภาพยุโรปบนตัวสินค้าพร้อมแสดงชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการคุ้มครองในระยะสายตาที่ใกล้เคียงกันด้วย ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่บังคับให้มีการแสดงฉลากของสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไว้ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงชื่อหรือสัญลักษณ์ อย่างไรก็ตามกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้มีการกำหนดตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยขึ้น เพื่อใช้กับสินค้าที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว และผ่านการรับรองว่าได้ปฏิบัติตามคู่มือปฏิบัติงานสำหรับผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว โดยให้แสดงบนตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์

ของสินค้านั้น อย่างไรก็ตามการขออนุญาตใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย รวมทั้งการแสดง ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ได้เป็นข้อบังคับตามกฎหมายแต่อย่างใด หากผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า สินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไม่ประสงค์จะใช้ตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยก็ไม่ถือเป็นความผิด ตามกฎหมาย

กฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทยจึงควรเพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยการแสดงฉลากไว้ โดยเมื่อ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว กลุ่มผู้ผลิตหรือสมาคมผู้ดูแลสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้น จะต้องจัดทำระบบตรวจสอบย้อนกลับและได้รับการรับรองว่าสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปตามที่ ได้ขึ้นทะเบียนไว้ เมื่อสินค้าเหล่านั้นออกสู่ตลาดจะต้องแสดงตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย พร้อมทั้ง ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนบนสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ของสินค้า นอกจากนี้ ควรมีข้อกำหนด ในการระบุฉลาก เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบย้อนกลับถึงแหล่งที่มาของสินค้าได้ด้วย โดยการแสดงชื่อ ที่อยู่ของผู้ผลิตและ/หรือผู้จำหน่ายสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งเลขรอบการผลิตที่สามารถใช้ตรวจสอบ ย้อนกลับไปยังแหล่งที่มาของสินค้าได้

การแสดงฉลากและการระบุฉลากนอกจากจะทำให้ผู้บริโภครับรู้และแยกความแตกต่าง ของสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จากสินค้าทั่วไปในท้องตลาดได้ ยังเป็นกลไกหนึ่งในการป้องกันการละเมิด สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากผู้บริโภคสามารถตรวจสอบในเบื้องต้นได้ว่าสินค้าที่วางจำหน่ายเป็นสินค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มาจากแหล่งผลิตจริงตามที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้หรือไม่ และในกรณีที่เกิดการละเมิด หรือสินค้าที่ได้รับมีคุณภาพหรือคุณลักษณะเฉพาะไม่เป็นที่ขึ้นทะเบียนไว้ กลุ่มผู้ผลิตหรือสมาคม ผู้ดูแลสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของสินค้า และแจ้งให้ผู้ผลิตปรับปรุงแก้ไข กระบวนการผลิตได้

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

หนังสือ

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. 2550. คู่มือการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์.

จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และบัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์. 2556. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) ทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

จักรกฤษณ์ ควรพจน์. 2555. กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

ธนพจน เอกโยคยะ. 2547. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาว่าด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิชั่น.

ธนพจน เอกโยคยะ. 2547. คำอธิบายกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

สุพิศ ประณีตพลกรัง. 2548. กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อติตยา มิเลินเนี่ยม.

บทความ

ปัจฉิมา ธนสันติ วัชรชา ชำนาญวงษ์ และกวิณ นิตินนตรี. 2005. ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. 8th: 1

ออนไลน์

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. สินค้า GI ในแต่ละภูมิภาค [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ipthailand.go.th/th/gi-002.html>

กรุงเทพธุรกิจ. เตือน! ระวังทุเรียนภูเขาไฟปลอม ย้ำของแท้ต้องตุ๊ดแหลม [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/762120>

ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง. 2562. เตือนผู้บริโภคระวัง ‘เตกึลาปลอม’ หลังเม็กซีโกรังไทย จัดการสินค้าละเมิด GI [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.tcijthai.com/news/2019/3/current/8894>

สุรศักดิ์ สร้อยเพชร และกนกพร ประสงค์. 2565. ผู้ว่าฯศรีสะเกษ ปล่อยแถวหน่วยปฏิบัติการป้องปรามทุเรียน ด้อยคุณภาพ (สารวัตรทุเรียน) ปี 2565 เพื่อรักษาคุณภาพ ชื่อเสียง และอัตลักษณ์ที่เป็นหนึ่งเดียวของทุเรียนภูเขาไฟศรีสะเกษ. สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG220608203320733>

กฎหมาย

พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

เอกสารภาษาอังกฤษ

ออนไลน์

David Thual and Fanny Lossy. 2011. Q&A Manual: European Legislation on Geographical Indications [Online]. Retrieved from <https://ipkey.eu/sites/default/files/legacy-ipkey-docs/qa-manual-european-legislation-on-gis-en.pdf>. Page 54

Irina Kireeva. 2011. European Legislation on Protection of Geographical Indications: Overview of the EU Member States' Legal Framework for Protection of Geographical Indications [Online]. Retrieved from <https://ipkey.eu/sites/default/files/legacy-ipkey-docs/european-legislation-on-protection-of-gis-en.pdf>

The Associated Press. 2008. 'Counterfeit' California Champagne uncorked by Belgian authorities [Online]. Retrieved from <https://www.cbc.ca/news/counterfeit-california-champagne-uncorked-by-belgian-authorities-1.707637>

World Intellectual Property Organization. The King of Cheese and its IP Crown [Online]. Retrieved from <https://www.wipo.int/ipadvantage/en/details.jsp?id=3664>

กฎหมาย

Commission Implementing Regulation (EU) No 668/2014 of 13 June 2014 laying down rules for the application of Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council on quality schemes for agricultural products and foodstuffs

Regulation (EU) No 1151/2012 of the European Parliament and of the Council of 21 November 2012 on quality schemes for agricultural products and foodstuffs